

1 ΜΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα μελέτη αφορά στις παρεχόμενες υπηρεσίες για την εκπόνηση της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων του Προγράμματος Περιφέρειας (ΠεΠ) Νοτίου Αιγαίου 2021-2027.

Το 1^ο σχέδιο του Περιφερειακού Προγράμματος (ΠεΠ) Νοτίου Αιγαίου 2021-2027 καταρτίστηκε τον Ιούλιο του 2021 και στη συνέχεια εστάλη για άτυπη διαβούλευση στις Υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Τον Σεπτέμβριο 2021 το Σχέδιο Προγράμματος τέθηκε σε δημόσια ανοικτή διαβούλευση με στόχο την ουσιαστική συμμετοχή των ενδιαφερόμενων εταίρων και των εμπλεκόμενων φορέων διαχείρισης και υλοποίησης έργων. Η διαβούλευση έγινε μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας της Περιφέρειας και της πλατφόρμας που αναπτύχθηκε στην ιστοσελίδα της ΕΥΔ στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://espa3.perpa.gr> και είχε διάρκεια έως τις 12 Οκτωβρίου. Στο πλαίσιο της διαβούλευσης, το Σχέδιο Προγράμματος παρουσιάστηκε στο Περιφερειακό Συμβούλιο Νοτίου Αιγαίου στις 27 Σεπτεμβρίου. Στις 5 Οκτωβρίου πραγματοποιήθηκε τηλεδιάσκεψη με ευρεία συμμετοχή υπηρεσιών, τοπικών αρχών και κοινωνικο-οικονομικών φορέων, στην οποία έγινε παρουσίαση του Σχεδίου Προγράμματος και ανοικτή συζήτηση – κατάθεση απόψεων και προτάσεων. Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα στοιχεία και δεδομένα που προέκυψαν από τις προαναφερόμενες διαδικασίες, τον **Οκτώβριο 2021** καταρτίστηκε το **τελικό κείμενο του Προγράμματος (ΠεΠ) Νοτίου Αιγαίου 2021-2027**.

Η παρούσα ΣΜΠΕ εκπονείται σύμφωνα με την διαδικασία που προβλέπει η ΚΥΑ 107017/2006 (ΦΕΚ 1225/Β/5-9-2006), όπως αυτή τροποποιήθηκε από την Υ.Α. οικ. 40238/2017 (ΦΕΚ 3759/Β/ 25-10-2017).

Η αρχή σχεδιασμού του ΠεΠ 2021-2027 είναι η **Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου**, με φορέα υλοποίησης της μελέτης την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΕΠ) Περ. Ν. Αιγαίου.

Η περιοχή αναφοράς του ΠΠ ΝΑ καλύπτει γεωγραφικά το σύνολο της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, ήτοι των 13 Περιφερειακών Ενοτήτων. Η Περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου βρίσκεται στο νοτιοανατολικό άκρο της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με έδρα της την Ερμούπολη στη Ν. Σύρο. Εκτείνεται σε μια μεγάλη θαλάσσια ζώνη από τις ακτές της Αττικής (Μακρόνησος) έως τα νότια παράλια της Τουρκίας (Καστελόριζο).

Βασικό χαρακτηριστικό της Περιοχής Αναφοράς είναι ο νησιωτικός χαρακτήρας και η γεωγραφική απομόνωση της Περιφέρειας, παράμετροι άμεσα συνδεδεμένες με την οικονομική εξέλιξή της.

1.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ & ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ – ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΣΧΕΣΗ

Η εταιρική σχέση αποτελεί μια από τις βασικές αρχές για τον προγραμματισμό και την υλοποίηση των προγραμμάτων των Ευρωπαϊκών Ταμείων και έχει συνδεθεί στενά με την προσέγγιση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης και τις αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας. Η αρχή της εταιρικής σχέσης συνεπάγεται στενή συνεργασία μεταξύ της

Ευρωπαϊκής Ένωσης, των δημόσιων αρχών των Κρατών Μελών σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, των φορέων της κοινωνίας των πολιτών, καθώς και του ιδιωτικού τομέα.

Λαμβάνοντας υπόψη τον **Ευρωπαϊκό Κώδικα Δεοντολογίας για την Εταιρική Σχέση (ΕΚΔΕΣ) στο πλαίσιο των ΕΔΕΤ**, ο οποίος θέτει τις βασικές κατευθυντήριες αρχές για τη διαμόρφωση, αντιπροσωπευτικών, συνεκτικών και αποτελεσματικών εταιρικών σχέσεων για τη διαχείριση των πόρων και των επιλέξιμων δράσεων των Ευρωπαϊκών Ταμείων, διαμορφώθηκε **ένας κατάλογος εταιρών, οι οποίοι, στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης, θα συμμετέχουν ενεργά σε όλο τον κύκλο ζωής του Προγράμματος** (σχεδιασμός, προετοιμασία, εφαρμογή, παρακολούθηση και αξιολόγηση).

Η επιλογή των εταιρών έγινε στη βάση του σεβασμού της αρχής της αντιπροσωπευτικότητας, δηλαδή συμπεριλαμβάνονται στην εταιρική σχέση θεσμικά όργανα, οργανώσεις και φορείς που εκπροσωπούν ομάδες που μπορούν να επηρεάσουν ή να επηρεαστούν από την υλοποίηση του Προγράμματος, εμπλεκόμενες στον σχεδιασμό και την εφαρμογή των αναπτυξιακών παρεμβάσεων του ΕΣΠΑ, συμπεριλαμβανομένων φορέων που εκπροσωπούν ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες. Ειδικότερα, συμπεριλαμβάνονται:

- Αρχές Διαχείρισης, Συντονισμού και Πιστοποίησης της εφαρμογής των Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2021-2027
- Δημόσιες αρχές, Ειδικές Υπηρεσίες (εθνικές και περιφερειακή), Επιτελικές Δομές Υπουργείων και η Μονάδα Οργάνωσης και Διαχείρισης Α.Ε.
- Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης της Ένωσης Περιφερειών Ελλάδας (ΕΝΠΕ) και της Κεντρικής Ένωσης Δήμων (ΚΕΔΕ)
- Οικονομικοί και κοινωνικοί εταίροι, Φορείς εκπροσώπησης επιχειρήσεων και εργαζομένων
- Φορείς προώθησης των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, της ισότητας των φύλων και της καταπολέμησης των διακρίσεων
- Περιβαλλοντικές Οργανώσεις
- Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο πλαίσιο της διαμόρφωσης συμφωνίας επί των στόχων και προτεραιοτήτων του Προγράμματος, η οποία θα αποτελέσει τη βάση για τον αναλυτικό σχεδιασμό και κατάρτισή του

Σημαντικός παράγοντας επιτυχίας του σχεδιασμού του Προγράμματος είναι η εφαρμογή της εταιρικής σχέσης, με την ουσιαστική συμμετοχή στη διαδικασία διαβούλευσης των ενδιαφερόμενων εταιρών και των εμπλεκόμενων φορέων διαχείρισης και υλοποίησης έργων, για την ανάλυση και τη διατύπωση παρατηρήσεων και την παροχή ανατροφοδότησης. Οι εταίροι συμμετέχουν ουσιαστικά στην ανάλυση των προκλήσεων και αναγκών που πρέπει να αντιμετωπιστούν, στην επιλογή των στόχων και προτεραιοτήτων για την αντιμετώπιση αυτών των αναγκών, στην ύπαρξη των κατάλληλων συντονιστικών μηχανισμών για τη δημιουργία συνεργειών μεταξύ των διαφόρων μέσων που διατίθενται με στόχο την ενίσχυση της έξυπνης, διατηρήσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτό:

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

- Ενεργοποιήθηκε η διαδικασία διαβούλευσης και ζητήθηκε η υποβολή προτάσεων από φορείς πολιτικής (Υπουργεία, Επιτελικές Δομές, κτλ.)
- έγινε η σύσταση της Ομάδας Σχεδιασμού (ΟΣΠ) του Προγράμματος
- διοργανώθηκαν τεχνικές συναντήσεις από την ΕΑΣ με τη συμμετοχή φορέων πολιτικής και φορέων κατάρτισης των Προγραμμάτων με στόχο την εξειδίκευση και τον διαχωρισμό των δράσεων

Έτσι διαμορφώθηκε το αρχικό κείμενο διαβούλευσης (Concept Paper) με τους εταίρους, εστιάζοντας στις βασικές επιλογές στρατηγικής και στην προτεινόμενη αρχιτεκτονική του Προγράμματος (εντοπισμός και ιεράρχηση βασικών αναγκών και προκλήσεων, Προτεραιότητες στόχευσης της Στρατηγικής του Προγράμματος, Επιλογή Ειδικών Στόχων και Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων).

Για την υποστήριξη των διαδικασιών διαβούλευσης για το σχεδιασμό του Προγράμματος με τις τοπικές αρχές καθώς και με τους λοιπούς κοινωνικοοικονομικούς εταίρους της Περιφέρειας αναπτύχθηκε ειδική διαδικτυακή πλατφόρμα (<https://espa3.pepna.gr/>), που αναρτήθηκε στις ιστοσελίδες της Περιφέρειας ([www. http://www.pnai.gov.gr](http://www.pnai.gov.gr)) και της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης (www.pepna.gr).

Η παραπάνω ηλεκτρονική πλατφόρμα περιέχει συνοπτικές πληροφορίες για τον αναπτυξιακό προγραμματισμό της προγραμματικής περιόδου 2021-2027, αναλυτικές πληροφορίες και υλικό σχετικά με κείμενα και έγγραφα πολιτικής σχετικά με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Σχεδιασμού (κατευθύνσεις πολιτικής, θεσμικό πλαίσιο, κείμενα Πολιτικής Συνοχής της ΕΕ), το Εθνικό Πλαίσιο Σχεδιασμού (Σχέδιο ΕΣΠΑ 2021-2027 / Εθνικές και Περιφερειακές Στρατηγικές), Μελέτες / Έρευνες / Υλικό (υποστήριξης του σχεδιασμού), καθώς και ειδικές παρουσιάσεις και εργαλεία σχεδιασμού.

Παράλληλα, η ηλεκτρονική πλατφόρμα σχεδιάσθηκε κατάλληλα προκειμένου να υποστηρίξει διαδικασίες ηλεκτρονικής διαβούλευσης, δυνατότητα που αξιοποιήθηκε στο πλαίσιο της ηλεκτρονικής διαβούλευσης:

- της συνολικής στρατηγικής του Προγράμματος (Concept Paper), που βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη
- με φορείς εμπλεκόμενους στο σχεδιασμό και την εφαρμογή Στρατηγικών Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων (ΟΧΕ) στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (έχει ολοκληρωθεί).

Στην Πρόσκληση της Περιφέρειας για συμμετοχή στη δημόσια διαβούλευση για τις Στρατηγικές Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων (ΟΧΕ), που θα υιοθετηθούν και αναπτυχθούν στην Περιφέρεια την περίοδο αυτή, και ειδικότερα στην ηλεκτρονική πλατφόρμα με τίτλο «Συμμετέχω - συμβάλλω στον προγραμματισμό» αναρτήθηκαν 22 απαντήσεις Ερωτηματολογίων από 18 φορείς.

Ειδικότερα στη διαβούλευση, μέσω των Δήμων, εκπροσωπήθηκαν 10 από τα 30 μικρά νησιά της Περιφέρειας, όλα τα νησιά της Ομάδας III πλην της Κω και Θήρας, ενώ δεν

εκπροσωπήθηκαν τα λουπά νησιά της Ομάδας II που δεν κατατάσσονται στην κατηγορία των μικρών νησιών.

Τα βασικά συμπεράσματα της διαβούλευσης για τις ΟΧΕ συνοψίζονται στα εξής:

- πολύ υψηλή ή/και υψηλή προτεραιότητα αποδίδεται και στους δύο τύπους χωρικών εργαλείων και ειδικότερα στις στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΒΒΑ) και κυρίως στις στρατηγικές ολοκληρωμένων εδαφικών στρατηγικών σε νησιωτικές περιοχές και συμπλέγματα νησιών,
- η συντριπτική πλειοψηφία των φορέων εκδήλωσε την πρόθεσή του να συμμετάσχει στη διαδικασία σχεδιασμού και εφαρμογής των στρατηγικών,
- ως προς τους τύπους των παρεμβάσεων υψηλή ανάγκη εντοπίζεται στους τομείς της διαχείρισης των υδάτων, της ενεργειακής απόδοσης δημοσίων κτιρίων, προστασίας της φύσης / βιοποικιλότητας και συλλογής/επεξεργασίας υγρών αποβλήτων, των λιμενικών υποδομών και των ανακατασκευών/βελτιώσεων οδών, των εκπαιδευτικών και λοιπών κοινωνικών υποδομών και υπηρεσιών (έμφαση σε αυτές των δομών ηλικιωμένων, των ΑμεΑ και δημιουργικής απασχόλησης παιδιών και τέλος των παρεμβάσεων που συνδέονται με τον τουρισμό, την πολιτιστική και φυσική κληρονομία).

Σε σχέση με τις επόμενες φάσεις του κύκλου ζωής του Προγράμματος, η εταιρική σχέση θα ενσωματωθεί με τη συγκρότηση και στις εργασίες της Επιτροπής Παρακολούθησης του Προγράμματος. Η επιλογή των μελών της θα λάβει υπόψη τους εταίρους που συμμετείχαν ενεργά στη προετοιμασία του Προγράμματος, ώστε να εξασφαλιστεί επαρκής συνέχεια και ανάληψη ευθύνης μεταξύ των σταδίων προγραμματισμού και υλοποίησης. Η εκπροσώπηση των διαφόρων εταίρων θα βασίζεται στις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους για την υλοποίηση του Προγράμματος. Η Επιτροπή Παρακολούθησης θα έχει ισόρροπη εκπροσώπηση των φύλων και ποικίλη σύνθεση, ο κατάλογος των μελών της και άλλων ομάδων εργασίας θα δημοσιοποιείται, ώστε κάθε επιλεγμένος εταίρος να γνωρίζει τα καθήκοντά του ως προς την εμπιστευτικότητα και τη σύγκρουση συμφερόντων, με ειδική επιμόρφωση και έγγραφη διατύπωση των υποχρεώσεών του.

Θα διασφαλιστεί συστηματική και πολυεπίπεδη συνεργασία με τους εκπροσώπους των ατόμων με αναπηρία στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης, σε όλα τα στάδια σχεδιασμού και υλοποίησης των παρεμβάσεων, ενώ θα πραγματοποιηθούν επιμέρους στοχευμένες ενέργειες, δράσεις και παρεμβάσεις σε συμφωνία με το περιεχόμενο του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ειδικά για τις δράσεις ΕΚΤ + υπάρχει σχετική υποχρέωση σύμφωνα με το αρ. 8 του Καν. ΕΚΤ +) και της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Άτομα με Αναπηρία, και των αρχών της ισότητας των φύλων και των μη διακρίσεων ενώ ταυτόχρονα θα λαμβάνονται υπόψη οι (<https://primeminister.gr/wpcontent/uploads/2020/12/2020-ethniko-sxedio-drasis-amea.pdf>). Επίσης, η Διαχειριστική Αρχή του Προγράμματος θα συμμετέχει στο θεματικό Δίκτυο για τα θέματα αναπηρίας που προβλέπεται να λειτουργήσει κατά την ΠΠ 2021-2027.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Η συμμετοχή των εταίρων θα εδραιωθεί και στο πλαίσιο των αξιολογήσεων του Προγράμματος, δεδομένου ότι η συμμετοχή τους συμβάλλει στην αμεροληψία των αποτελεσμάτων και τη διασπορά της μάθησης σε όλους τους φορείς που λαμβάνουν μέρος στη διαδικασία προγραμματισμού.

1.3 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ 2021-2027

Το σύνολο των Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2021-2027 καλούνται να υπηρετήσουν τους παρακάτω πέντε (5) Στόχους της νέας πολιτικής συνοχής της ΕΕ μετά το 2020, που πρακτικά αποτελούν τα πεδία στα οποία η ΕΕ είναι σε καλύτερη θέση να παράγει αποτελέσματα:

- **Στόχος Πολιτικής 1:** Μια εξυπνότερη Ευρώπη μέσω της προώθησης του καινοτόμου και έξυπνου οικονομικού μετασχηματισμού, καθώς και της περιφερειακής ψηφιακής διασυνδεσιμότητας.
- **Στόχος Πολιτικής 2:** Μια πιο πράσινη Ευρώπη με χαμηλές εκπομπές άνθρακα μέσω της προώθησης της δίκαιης μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας, των πράσινων και μπλε επενδύσεων, της κυκλικής οικονομίας, της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης των κινδύνων και της βιώσιμης αστικής κινητικότητας.
- **Στόχος Πολιτικής 3:** Μια πιο διασυνδεδεμένη Ευρώπη μέσω της ενίσχυσης της κινητικότητας.
- **Στόχος Πολιτικής 4:** Μια πιο κοινωνική Ευρώπη μέσω της υλοποίησης του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων.
- **Στόχος Πολιτικής 5:** Μια Ευρώπη πιο κοντά στους πολίτες της μέσω της προώθησης της βιώσιμης και ολοκληρωμένης ανάπτυξης των αστικών, αγροτικών και παράκτιων περιοχών, καθώς και μέσω της στήριξης τοπικών πρωτοβουλιών.

Το ΠεΠ ΝΑ 2021-2027 προβλέπεται να καλύψει διαπιστωμένες ανάγκες, αντιμετωπίζοντας αποτελεσματικά διαρθρωτικές αδυναμίες και αξιοποιώντας τις σημαντικές δυνατότητες και πλεονεκτήματα, στο πλαίσιο της Πολιτικής Συνοχής της περιόδου 2021-2027. Κεντρικός στόχος της ΠΝΑ είναι η «ενίσχυση και διαφοροποίηση του παραγωγικού συστήματός της, με την υιοθέτηση μιας στρατηγικής διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος, η διασφάλιση της βιώσιμης ανάπτυξης και της αειφορίας των πόρων και η ενίσχυση της χωρικής και κοινωνικής συνοχής προς όφελος των κατοίκων και των επισκεπτών της». Για την επίτευξη του αναπτυξιακού οράματος, το Πρόγραμμα Νότιο Αιγαίο (**ΠεΠ ΝΑ**) 2021-2027, λαμβάνοντας υπόψη και τις ειδικές συστάσεις της ΕΕ του έτους 2020 για την Ελλάδα που εκδόθηκαν στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου¹, υιοθέτησε συγκεκριμένους Στρατηγικούς Στόχους. Βάσει όλων των ανωτέρω:

Η στρατηγική του Περιφερειακού Προγράμματος Νοτίου Αιγαίου 2021-2027 καλείται να δώσει απαντήσεις στις προκλήσεις και ανάγκες που αναλύθηκαν παραπάνω υιοθετώντας τους παρακάτω Στρατηγικούς Στόχους:

¹ COM (2020) 508 final, 20.05.20 «Σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων της Ελλάδας του 2020 και τη διατύπωση γνώμης του Συμβουλίου σχετικά με το Πρόγραμμα Σταθερότητας της Ελλάδας του 2020»

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

- i. Ενίσχυση και διαφοροποίηση του παραγωγικού συστήματος
- ii. Αποτελεσματική διαχείριση του περιβάλλοντος και των πόρων
- iii. Βελτίωση της περιφερειακής συνδεσιμότητας και ενίσχυση της κινητικότητας
- iv. Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και τόνωση της αγοράς εργασίας
- v. Ενδυνάμωση της χωρικής συνοχής και άμβλυση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων

Σε όλα τα ανωτέρω λαμβάνεται υπόψη και το πλαίσιο προώθησης της γαλάζιας ανάπτυξης, σύμφωνα με τις προτεραιότητες της Ανακοίνωσης της Επιτροπής σχετικά με μια νέα προσέγγιση για τη βιώσιμη γαλάζια οικονομία στην ΕΕ - Μετασχηματισμός της γαλάζιας οικονομίας της ΕΕ για ένα βιώσιμο μέλλον, καθώς άλλωστε αποτελεί και πυλώνα προτεραιότητας για τη χώρα μας στο πλαίσιο της μακροπεριφερειακής στρατηγικής EUSAIR.

Η ανωτέρω προτεραιοποίηση και οι επιλογές των χρηματοδοτικών κατανομών σε αυτές λαμβάνουν υπόψη το σύνολο των Ειδικών για τη Χώρα συστάσεων (Εκθεση 2020), ενώ συμμορφώνονται και με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Ανά Στόχο Πολιτικής οι κύριες στρατηγικές επιλογές του ΠεΠ ΝΑ για την κάλυψη των αναπτυξιακών αναγκών, την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και του αναπτυξιακού δυναμικού της ΠΝΑ και την επίτευξη των παραπάνω στρατηγικών στόχων και λαμβάνοντας υπόψη τα κριτήρια διαχωρισμού μεταξύ Τομεακών και Περιφερειακών Προγραμμάτων είναι οι ακόλουθες:

🚧 ΣΠ1: Πιο Έξυπνη Ευρώπη: Στον Στόχο Πολιτικής 1 οι κύριες στρατηγικές προτεραιότητες της ΠΝΑ αφορούν στην:

- **Ενίσχυση του περιφερειακού συστήματος Έρευνας και Καινοτομίας:** Προτεραιότητα αποτελεί η ενίσχυση τοπικών υποδομών των εκπαιδευτικών και ερευνητικών φορέων που δραστηριοποιούνται στην ΠΝΑ (Πανεπιστήμιο Αιγαίου και ΕΛΚΕΘΕ), αποκλειστικά για δραστηριότητες έρευνας και καινοτομίας στους τομείς που η ΠΝΑ παρουσιάζει συγκριτικό πλεονέκτημα και εξειδίκευση, σύμφωνα με την Περιφερειακή Διάσταση της Εθνικής Στρατηγικής για την Έξυπνη Εξειδίκευση | (ΕΣΕΕ 21-27) και τη διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης.
- **Ενίσχυση και διαφοροποίηση της παραγωγικής βάσης:** Κύρια στρατηγική προτεραιότητα της ΠΝΑ είναι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων της, η διεύρυνση της παραγωγικής της βάσης για την άρση της υπερβολικής εξάρτησης της οικονομίας από τη μονοκαλλιέργεια (τουρισμός), η αναβάθμιση των προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών και, ειδικότερα, η αναβάθμιση και διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος. Έμφαση θα δοθεί στη στήριξη επενδυτικών σχεδίων που εξυπηρετούν την περιφερειακή διάσταση της ΕΣΕΕ, συμπεριλαμβανομένων και δράσεων για τη βιώσιμη γαλάζια οικονομία.
- **Αξιοποίηση σύγχρονων ψηφιακών τεχνολογιών:** Το ΠεΠ θα υποστηρίξει χρηματοδοτικά δραστηριότητες που αφορούν στην ανάπτυξη και τον εμπλουτισμό παρεχόμενων ψηφιακών υπηρεσιών οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και

επιμελητηρίων προς πολίτες και επιχειρήσεις, στην ανάπτυξη ψηφιακών εφαρμογών στους τομείς του πολιτισμού και τουρισμού, στην περαιτέρω ανάπτυξη και εφαρμογή μεθόδων τηλεϊατρικής και λύσεων εξ αποστάσεως φροντίδας/υποστήριξης ευάλωτων και γεωγραφικά απομονωμένων ομάδων του πληθυσμού (ιδιαίτερα των μικρών νησιών), καθώς και στην ενίσχυση επενδύσεων για τον ψηφιακό μετασχηματισμό των επιχειρήσεων.

 ΣΠ2: Πιο Πράσινη Ευρώπη: Στον **Στόχο Πολιτικής 2** οι κύριες στρατηγικές προτεραιότητες της ΠΝΑ αφορούν στην:

- **Βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας:** Σε εφαρμογή των Εθνικών Σχεδίων για την Ενέργεια και το Κλίμα και τα κτίρια μηδενικής κατανάλωσης, καθώς και της υπό εκπόνηση Μακροπρόθεσμης Στρατηγικής για την ανακαίνιση του κτιριακού αποθέματος, στρατηγική επιλογή για την ΠΝΑ αποτελεί η προώθηση μέτρων ενεργειακής απόδοσης του δημόσιου κτηριακού αποθέματός της (παρεμβάσεις εξοικονόμησης ενέργειας, προσθήκης βιοκλιματικών χαρακτηριστικών, αξιοποίησης ΑΠΕ) με βασική προτεραιότητα τα περισσότερα ενεργοβόρα δημόσια κτίρια (κτίρια διοίκησης, σχολεία, νοσοκομεία, κλπ.) και τα δημόσια κτίρια όπου στεγάζονται πολιτιστικές ή αθλητικές δραστηριότητες (μουσεία, πολιτιστικά κέντρα, πολυχώροι, γυμναστήρια, κολυμβητήρια).
- **Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και πρόληψη κινδύνων:** Κύρια στρατηγική επιλογή για την ΠΝΑ αποτελεί η εφαρμογή μέτρων προαγωγής της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και ολοκληρωμένης διαχείρισης και αντιμετώπισης των κινδύνων από φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές, σύμφωνα και με το Σχέδιο Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας Λεκανών Απορροής ποταμών του ΥΔ Νήσων Αιγαίου και το Περιφερειακό Σχέδιο Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή (ΠΕΣΠΚΑ). Προτεραιότητα δίνεται στα έργα αντιπλημμυρικής προστασίας μικρού μεγέθους και στα μέτρα προστασίας ή/και αναστροφής των φαινομένων διάβρωσης ακτών, στο πλαίσιο της προώθησης της γαλάζιας ανάπτυξης.
- **Ολοκληρωμένη & βιώσιμη διαχείριση υγρών αποβλήτων:** Κύρια στρατηγική επιλογή για την ΠΝΑ αποτελεί η ολοκλήρωση των υποδομών για τη διαχείριση των υγρών αποβλήτων που προβλέπονται στο Εθνικό Επιχειρησιακό Σχέδιο Λυμάτων Οικισμών Γ΄ Προτεραιότητας, προκειμένου να καλυφθούν οι υποχρεώσεις της χώρας για την εφαρμογή της Οδηγίας 91/271/ΕΟΚ. Επίσης προτεραιότητα αποτελεί η αναβάθμιση υφιστάμενων ή/και κατασκευή νέων υποδομών συλλογής και επεξεργασίας λυμάτων σε τουριστικές και οικολογικά ευαίσθητες περιοχές.
- **Βιώσιμη διαχείριση υδατικών πόρων:** Κύρια στρατηγική επιλογή για την ΠΝΑ αποτελεί η ανάπτυξη παρεμβάσεων αντιμετώπισης της λειψυδρίας, μείωσης των διαρροών των δικτύων ύδρευσης και εξοικονόμησης νερού, καθώς και συμπληρωματικών έργων υποδομής για τη διασφάλιση επαρκούς πόσιμου νερού και ενδεικτικά:

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

- Κατασκευή, επέκταση και αντικατάσταση δικτύων ύδρευσης και εγκαταστάσεων αποθήκευσης νερού.
- Κατασκευή, βελτίωση μονάδων αφαλάτωσης και διύλισης τοπικής εμβέλειας.
- Ανάπτυξη συστημάτων ελέγχου διαρροών και παρακολούθησης της ποιότητας πόσιμου νερού.

Σημειώνεται ότι, οι ανάγκες του τομέα των στερεών αποβλήτων και οι δράσεις για την προστασία της βιοποικιλότητας στις περιοχές του δικτύου Natura 2000 προβλέπεται να καλυφθούν από το τομεακό πρόγραμμα.

 ΣΠ3: Πιο Συνδεδεμένη Ευρώπη: Στον **Στόχο Πολιτικής 3**, σε εφαρμογή των Εθνικών Στρατηγικών Σχεδίων Μεταφορών (όπως εξειδικεύονται στο Περιφερειακό Σχέδιο Μεταφορών) και Οδικής Ασφάλειας, στρατηγική προτεραιότητα της ΠΝΑ αποτελεί η βελτίωση της προσβασιμότητας των νησιών της Περιφέρειας με την αναβάθμιση των θαλάσσιων και οδικών μεταφορών και μετακινήσεων, ενδοπεριφερειακά και διαπεριφερειακά, καθώς και εσωτερικά στα νησιά, στις πύλες εισόδου – εξόδου και στα σημεία τουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος (στο πλαίσιο της πράσινης στρατηγικής μεταφορών για προώθηση ενός καθαρότερου, ασφαλέστερου και ανθεκτικότερου στην κλιματική αλλαγή συστήματος μεταφορών), με έμφαση στα παρακάτω:

- *αναβάθμιση των λιμενικών υποδομών που περιλαμβάνονται στο διευρυμένο ΔΕΔ-Μ,*
- *κατασκευή / αναβάθμιση λιμενικών υποδομών (μη περιλαμβανομένων των υποδομών της άγονης γραμμής),*
- *εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων ασφαλείας των λιμενικών εγκαταστάσεων,*
- *βελτίωση του εθνικού / επαρχιακού οδικού δικτύου,*
- *κατασκευή/βελτίωση οδικών συνδέσεων με πύλες εισόδου/εξόδου και σημεία τουριστικού ενδιαφέροντος,*
- *βελτίωση παθητικής και ενεργητικής ασφάλειας οδικού δικτύου.*

 ΣΠ 4: Πιο Κοινωνική Ευρώπη: Στον **Στόχο Πολιτικής 4**, οι κύριες στρατηγικές προτεραιότητες της ΠΝΑ αφορούν στη:

- *Τόνωση της απασχόλησης και ανάπτυξη δεξιοτήτων ανθρώπινου δυναμικού:* Στρατηγική επιλογή για την ΠΝΑ αποτελεί η βελτίωση της ποιότητας των θέσεων εργασίας και η δημιουργία νέων βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, μέσω δράσεων ενίσχυσης των δεξιοτήτων και προώθησης στην απασχόληση των ανέργων και τόνωσης της επιχειρηματικότητας (ενίσχυση της αυτοαπασχόλησης πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας), αλλά και για τις ανάγκες τόνωσης της απασχόλησης στο πλαίσιο της εφαρμογής των χωρικών

στρατηγικών στα νησιά της Περιφέρειας. Οι σχεδιαζόμενες δράσεις είναι διακριτές και συμπληρωματικές των ανάλογων δράσεων του Τομεακού Προγράμματος, εστιάζοντας στις ιδιαίτερες ανάγκες εξυπηρέτησης της περιφερειακής διάστασης της ΕΣΕΕ 21-27. Παράλληλα θα αναπτυχθούν στοχευμένες παρεμβάσεις για την ένταξη στην αγορά εργασίας ειδικών ομάδων του πληθυσμού, όπως οι υπήκοοι τρίτων χωρών και οι Ρομά.

Τέλος, θα συνεχισθεί η ανάπτυξη δράσεων πρόσβασης σε υπηρεσίες παιδικής μέριμνας και επιδότησης θέσεων εργασίας μερικής απασχόλησης, για την προώθηση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας, ενώ θα στηριχθούν και δράσεις προσαρμογής των εργαζομένων και των επιχειρήσεων στις αλλαγές του οικονομικού περιβάλλοντος.

- **Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού:** Σε εφαρμογή των Εθνικών Στρατηγικών για την Κοινωνική Ένταξη, τους Ρομά, τους πρόσφυγες και μετανάστες και την αποϊδρυματοποίηση, καθώς και των Εθνικών Σχεδίων Δράσης για τη Νεολαία, το Παιδί και τους ΑμεΑ οι οποίες έχουν εκπονηθεί ή είναι σε στάδιο εκπόνησης και αναμένεται η ολοκλήρωσή τους στρατηγική επιλογή για την ΠΝΑ αποτελεί η δημιουργία ενός δικτύου ασφάλειας και η ανάπτυξη υψηλής ποιότητας υπηρεσιών για τα άτομα που χρήζουν φροντίδας ή κινδυνεύουν από φτώχεια, εργασιακό και κοινωνικό αποκλεισμό, συμπεριλαμβανομένων των απόρων και των παιδιών, καθώς και η ανάπτυξη δράσεων υψηλής ποιότητας υπηρεσιών μακροχρόνιας φροντίδας, στήριξης της ενεργού και υγιούς γήρανσης και των ατόμων με αναπηρίες. Οι σχεδιαζόμενες παρεμβάσεις συγχρονίζονται και λαμβάνουν υπόψη τις σχετικές ευρωπαϊκές πολιτικές όπως η Εγγύηση για τα Παιδιά, η Προτεραιότητα στη Στέγαση, το Σχέδιο Δράσης για την Ενσωμάτωση και την Ένταξη 2021-2027 ατόμων με μεταναστευτικό υπόβαθρο και ειδικότερα το Σχέδιο Δράσης της ΕΕ για την Καταπολέμηση του Ρατσισμού που συνδέεται στενά με το Στρατηγικό Πλαίσιο της ΕΕ για την Ισότητα, την Ένταξη και τη Συμμετοχή των Ρομά, η Στρατηγική για την Ισότητα των φύλων 2020–2025, η στρατηγική για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ 2020–2025, η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030, η επικείμενη στρατηγική για την Καταπολέμηση του Αντισημιτισμού και η Έκθεση για την ιθαγένεια.

Στο πλαίσιο αυτό οι επιμέρους προτεραιότητες εστίασης των παρεμβάσεων του ΠεΠ αφορούν στην:

- συνέχιση και αναβάθμιση των υπηρεσιών και των δομών κοινωνικής προστασίας και κοινωνικής ένταξης ατόμων σε μειονεκτική θέση (Κοινωνικά Κέντρα, Παραρτήματα Ρομά, Κέντρα Ένταξης Μεταναστών, Δομές Παροχής Βασικών Αγαθών, Κέντρα Διημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας ΑμεΑ, Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης, Πρόγραμμα Προσωπικού Βοηθού ΑμεΑ),
- ενίσχυση και επέκταση δικτύου και υπηρεσιών υποστήριξης θυμάτων βίας και εμπορίας ανθρώπων,

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

- ανάπτυξη υποδομών και υπηρεσιών κοινωνικοοικονομικής στήριξης και ένταξης περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά και οι υπήκοοι τρίτων χωρών, με ιδιαίτερη έμφαση στα παιδιά και τους εφήβους,
  - ενίσχυση ψηφιακών δεξιοτήτων ατόμων που διαβιούν κάτω από το όριο της φτώχειας, ανήκουν σε ευπαθείς και ευάλωτες ομάδες, καθώς και των κατοίκων των απομακρυσμένων νησιών.
- **Αναβάθμιση των υποδομών και βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών υγείας, εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης:** Σε εφαρμογή του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Δημόσια Υγεία 2021-2025, καθώς και του υπό εκπόνηση Στρατηγικού Σχεδίου Πολιτικής για την Εκπαίδευση, την Κατάρτιση & Δια Βίου Μάθηση στρατηγική επιλογή για την ΠΝΑ αποτελεί η αναβάθμιση των υποδομών και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας, πρόνοιας και εκπαίδευσης στο σύνολο του πληθυσμού και ειδικότερα:
- αναβάθμιση του δικτύου υποδομών υγείας, με έμφαση στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας και των υποδομών ΤΠΕ των μονάδων υγείας,
  - ενίσχυση της λειτουργίας του δικτύου των μονάδων πρωτοβάθμιας υγείας για την εξυπηρέτηση ευάλωτων ατόμων, προαγωγή της ψυχικής υγείας, αντιμετώπιση των εξαρτήσεων και ανάπτυξη προγραμμάτων δημόσιας υγείας για ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού (μετανάστες, Ρομά, ευάλωτα παιδιά),
  - αναβάθμιση των υποδομών όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης, περιλαμβανομένης και της προσχολικής αγωγής και της χρήσης σύγχρονων εκπαιδευτικών εργαλείων ΤΠΕ,
  - εξειδικευμένη εκπαιδευτική υποστήριξη για ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Πριν την έκδοση προσκλήσεων για την υποβολή και ένταξη έργων υποδομής στους τομείς εκπαίδευσης και υγείας που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ θα ολοκληρωθεί η χαρτογράφηση και προτεραιοποίηση των σχετικών αναγκών από τα αρμόδια Υπουργεία.

- **Δημιουργία προσβάσιμων τουριστικών προορισμών – προστασία, ανάδειξη και προβολή της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και των τουριστικών πόρων:** Προτεραιότητα για την ΠΝΑ αποτελεί η δημιουργία υποδομών για την ελεύθερη και ασφαλή πρόσβαση των επισκεπτών και ιδιαίτερα των ΑμεΑ και άλλων κατηγοριών εμποδιζόμενων ατόμων σε τουριστικούς προορισμούς, πολιτιστικά μνημεία και χώρους φυσικού κάλλους, η ανάπτυξη υποδομών εναλλακτικού τουρισμού (θρησκευτικού/ προσκυνηματικού, καταδυτικού, φυσιολατρικού, ευεξίας κοκ), καθώς και η ανάπτυξη δράσεων προστασίας, αξιοποίησης και προβολής της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, εκτός των περιοχών NATURA 2000 και των τουριστικών πόρων της Περιφέρειας.

 ΣΠ5: Ευρώπη κοντά στους Πολίτες: Στον Στόχο Πολιτικής 5, κύρια στρατηγική επιλογή για την άμβλυνση των μειονεκτημάτων που δημιουργούν τα γεωγραφικά και γεωφυσικά

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

χαρακτηριστικά / φυσιогνωμία των νησιών της ΠΝΑ (ασυνέχεια του χώρου, έντονες ενδοπεριφερειακές ανισότητες και αντίστοιχα διαφοροποιημένες ανάγκες, απουσία μεγάλων αστικών κέντρων) αποτελεί η ενδυνάμωση της Χωρικής Συνοχής.

- Έμφαση θα δοθεί στην αντιμετώπιση των προβλημάτων γεωγραφικής απομόνωσης, της έλλειψης βασικών υποδομών και του μικρού βαθμού αξιοποίησης των πόρων, καθώς και στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού σε νησιά της ΠΝΑ με μόνιμο πληθυσμό κάτω των 3.100 κατοίκων.
- Το ΠεΠ θα ενισχύσει την εφαρμογή μιας ή περισσότερων στρατηγικών Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης (ΟΧΕ), για τα μικρά αυτά νησιά, με έμφαση στην ανάπτυξη παρεμβάσεων συμπλήρωσης/αναβάθμισης υποδομών υγείας, πρόνοιας και εκπαίδευσης, ορθολογικής και αποδοτικής διαχείρισης πόσιμου ύδατος, βελτίωσης των υποδομών διαχείρισης λυμάτων, ενεργειακής αναβάθμισης δημόσιων κτιρίων, υποδομών και κοινόχρηστων χώρων, προστασίας και αξιοποίησης πολιτιστικών και φυσικών πόρων εκτός των περιοχών Natura 2000, ανάπτυξης κοινωνικών υποδομών, αξιοποίησης ΤΠΕ, καθώς και δημιουργίας προϋποθέσεων οικονομικής ανάπτυξης αλλά και βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων και επισκεπτών.
- Παράλληλα στρατηγική του ΠεΠ αποτελεί η βελτίωση των λειτουργιών και της ελκυστικότητας των μεγαλύτερων αστικών κέντρων της ΠΝΑ, με την εφαρμογή στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΒΑΑ) σε έδρες Περιφερειακών Ενοτήτων που διαθέτουν πληθυσμό άνω των 5.000 μόνιμων κατοίκων, με κύριους στόχους τη βελτίωση της αστικής κινητικότητας, συμβατά με τα ΣΒΑΚ και συνολικά της λειτουργικότητας του αστικού χώρου, την προστασία και ανάδειξη του ιστορικού, πολιτιστικού κεφαλαίου, την ενίσχυση και ανάπτυξη πράσινων και έξυπνων υποδομών και την άμβλυση κοινωνικών προβλημάτων. Οι εμβληματικές αστικές αναπλάσεις που θα χρηματοδοτηθούν από το ΤΑΑ θα ληφθούν υπόψη στην επιλογή των στρατηγικών.
- Η συνδρομή του Προγράμματος στην εμβληματική πρωτοβουλία «GReco Islands» θα εξετασθεί στο πλαίσιο οριζόντιας διαμόρφωσης της ολοκληρωμένης αυτής παρέμβασης και της μεθόδου εφαρμογής και διαχείρισής της.

Για την εξυπηρέτηση των στρατηγικών στόχων της Περιφέρειας το **ΠεΠ Νότιο Αιγαίο 2021-2027 δομείται σε έξι (6) Προτεραιότητες** οι οποίοι συνδέονται με τους ΣΠ 1 έως και 5 της Πολιτικής Συνοχής της ΕΕ, και **δύο (2) Προτεραιότητες για την Τεχνική Βοήθεια**.

- **Προτεραιότητα 1:** Ενίσχυση ανταγωνιστικότητας και παραγωγικού δυναμικού (ΣΠ 1/ΕΤΠΑ – εξυπηρέτηση του στρατηγικού στόχου I του Προγράμματος)
- **Προτεραιότητα 2:** Αειφορική ανάπτυξη και βιώσιμη διαχείριση των πόρων (ΣΠ 2/ΕΤΠΑ – εξυπηρέτηση του στρατηγικού στόχου II του Προγράμματος)
- **Προτεραιότητα 3:** Βελτίωση της περιφερειακής προσβασιμότητας και ενίσχυση της κινητικότητας (ΣΠ 3/ΕΤΠΑ – εξυπηρέτηση του στρατηγικού στόχου III του

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Προγράμματος)

- **Προτεραιότητα 4:** Ανάπτυξη και βελτίωση κοινωνικών υποδομών (ΣΠ 4/ΕΤΠΑ – εξυπηρέτηση του στρατηγικού στόχου IV του Προγράμματος)
- **Προτεραιότητα 5:** Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Ένταξη (ΣΠ 4/ΕΚΤ+ – εξυπηρέτηση του στρατηγικού στόχου IV του Προγράμματος)
- **Προτεραιότητα 6:** Ολοκληρωμένη και βιώσιμη ανάπτυξη περιοχών (ΣΠ 5/ΕΤΠΑ – εξυπηρέτηση του στρατηγικού στόχου V του Προγράμματος)
- **Προτεραιότητα 7:** Τεχνική Υποστήριξη (ΕΤΠΑ)
- **Προτεραιότητα 8:** Τεχνική Υποστήριξη (ΕΚΤ)

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται συγκεντρωτικά η Αρχιτεκτονική του ΠεΠ ΠΝΑ 2021-2027.

Πίνακας 1-1: Αρχιτεκτονική ΠεΠ ΠΝΑ 2021-2027– Άξονες προτεραιότητας – Ειδικοί Στόχοι

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ	ΣΤΟΧΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	ΤΑΜΕΙΟ	ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ
ΑΠ 1 Ενίσχυση ανταγωνιστικότητας και παραγωγικού δυναμικού	ΣΠ1. Μια πιο ανταγωνιστική και έξυπνη Ευρώπη μέσω της προώθησης του καινοτόμου και έξυπνου οικονομικού μετασχηματισμού, καθώς και της περιφερειακής ψηφιακής διασυνδεσιμότητας	ΕΤΠΑ	1.i. Ανάπτυξη και ενίσχυση των δυνατοτήτων της έρευνας και της καινοτομίας και αξιοποίηση των προηγμένων τεχνολογιών 1.ii. Εκμετάλλευση των οφελών της ψηφιοποίησης για τους πολίτες, τις επιχειρήσεις, τους ερευνητικούς οργανισμούς και τις δημόσιες αρχές 1.iii. Ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ και δημιουργία θέσεων εργασίας στις ΜΜΕ, συμπεριλαμβανομένων των παραγωγικών επενδύσεων
ΑΠ2 Αειφορική ανάπτυξη και βιώσιμη διαχείριση των πόρων	ΣΠ2. Μια πιο πράσινη, με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα που μετατρέπεται σε μια οικονομία μηδενικών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και ανθεκτική Ευρώπη, μέσω της προώθησης της δικαίως μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας, των πράσινων και γαλάζιων επενδύσεων, της κυκλικής οικονομίας, της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης των κινδύνων και της βιώσιμης αστικής κινητικότητας	ΕΤΠΑ	2.i. Προώθηση μέτρων ενεργειακής απόδοσης και μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου 2.iv. Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης του κινδύνου καταστροφών, και της ανθεκτικότητας, λαμβάνοντας υπόψη προσεγγίσεις που βασίζονται στο οικοσύστημα
ΑΠ3 Βελτίωση της περιφερειακής προσαρμωσιμότητας και ενίσχυση της κινητικότητας	ΣΠ 3. Μια πιο διασυνδεδεμένη Ευρώπη μέσω της ενίσχυσης της κινητικότητας	ΕΤΠΑ	2.v. Προαγωγή της πρόσβασης στο νερό και της βιώσιμης διαχείρισης του νερού
ΑΠ4 Ανάπτυξη και βελτίωση	ΣΠ4. Μια πιο κοινωνική και χωρίς αποκλεισμούς Ευρώπη μέσω της υλοποίησης του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών	ΕΤΠΑ	3.i. Ανάπτυξη ανθεκτικού στην κλιματική αλλαγή, έξυπνου, ασφαλούς, βιώσιμου και διατροφικού ΔΕΔ-Μ 3.ii. Ανάπτυξη και ενίσχυση βιώσιμης, ανθεκτικής στην κλιματική αλλαγή, έξυπνης και διατροφικής εθνικής, περιφερειακής και τοπικής κινητικότητας, με καλύτερη πρόσβαση στη ΔΕΔ-Μ και στη διασυνοριακή κινητικότητα 4.ii. Βελτίωση της ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες εκπαίδευσης, κατάρτισης και διά βίου μάθησης χωρίς αποκλεισμούς μέσω της ανάπτυξης προβάσιμων υποδομών, συμπεριλαμβανομένων της ενίσχυσης της ανθεκτικότητας της εξ αποστάσεως και της διαδικτυακής εκπαίδευσης και κατάρτισης

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ	ΣΤΟΧΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	ΤΑΜΕΙΟ	ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ
κοινωνικών υποδομών	δικαιωμάτων		4.v. Εξασφάλιση ισότιμης πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη και ενίσχυση της ανθεκτικότητας των συστημάτων υγείας, συμπεριλαμβανομένης της πρωτοβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης, και προώθηση της μετάβασης από την ιδρυματική φροντίδα στη φροντίδα που βασίζεται σε επίπεδο οικογένειας και τοπικής κοινότητας
			4.vi. Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του βιώσιμου τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική καινοτομία
			4.α. Βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση και μέτρα ενεργοποίησης για όλα τα άτομα που αναζητούν εργασία, συγκεκριμένα, τους νέους, ιδίως μέσω της υλοποίησης των εγγυήσεων για τη νεολαία, τους μακροχρόνια ανέργους και τις μειονεκτούσες ομάδες στην αγορά εργασίας, και για τα οικονομικώς αδρανή άτομα, καθώς και μέσω της προώθησης της αυτοαπασχόλησης και της κοινωνικής οικονομίας
			4.γ. Προώθηση της ισόρροπης συμμετοχής των φύλων στην αγορά εργασίας, των ισότιμων συνθηκών εργασίας και της καλύτερης ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής, μεταξύ άλλων μέσω της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτή φροντίδα παιδιών και εξαρτώμενων ατόμων
		ΕΚΤ	4.δ. Προώθηση της προσαρμογής εργαζομένων, επιχειρήσεων και επιχειρηματιών στην αλλαγή, της ενεργού και υγιούς γήρανης, καθώς και ενός υγιεινού και καλά προσαρμοσμένου περιβάλλοντος εργασίας που αντιμετωπίζει τους κινδύνους για την υγεία
ΑΠ5 Ανθρώπινο δυναμικό και κοινωνική ένταξη	ΣΠ4. Μια πιο κοινωνική και χωρίς αποκλεισμούς Ευρώπη μέσω της υλοποίησης του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων		4.στ. Προώθηση της ίσης πρόσβασης σε ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση και κατάρτιση και της ολοκλήρωσής τους, ιδίως για τις μειονεκτούσες ομάδες, από την προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα έως τη γενική και επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, καθώς και περαιτέρω έως την τριτοβάθμια εκπαίδευση και την εκπαίδευση και επιμόρφωση ενηλίκων, συμπεριλαμβανομένης της διευκόλυνσης της μαθησιακής κινητικότητας για όλους και της προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρίες
			4.θ. Προώθηση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών, περιλαμβανομένων των μεταναστών
			4.ι. Προώθηση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως των Ρομά

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ	ΣΤΟΧΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	ΤΑΜΕΙΟ	ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ
			<p>4.ια. ενίσχυση της ισότιμης και έγκαιρης πρόσβασης σε ποιοτικές, βιώσιμες και οικονομικά προσιτές υπηρεσίες, περιλαμβανομένων υπηρεσιών που προάγουν την πρόσβαση σε στέγαση και υπηρεσιών φροντίδας με επίκεντρο τον άνθρωπο, συμπεριλαμβανομένης της υγειονομικής περίθαλψης·</p> <p>εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της υγειονομικής περίθαλψης της πρόσβασης στην κοινωνική προστασία, μεταξύ άλλων για τα άτομα με αναπηρίες, της αποτελεσματικότητας και της ανθεκτικότητας των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης και των υπηρεσιών μακροχρόνιας περιθαλψής</p> <p>4.ιβ. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, συμπεριλαμβανομένων των σπórων και των παιδιών</p>
ΑΠ6 Ολοκληρωμένη και βιώσιμη ανάπτυξη περιοχών	ΣΠ 5. Μια Ευρώπη πιο κοντά στους πολίτες της μέσω της προώθησης της βιώσιμης και ολοκληρωμένης ανάπτυξης όλων των τύπων των περιοχών, καθώς και μέσω της στήριξης τοπικών πρωτοβουλιών	ΕΤΠΑ	<p>5.ι. Ενίσχυση της ολοκληρωμένης και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής ανάπτυξης, του πολιτισμού, της φυσικής κληρονομιάς, του βιώσιμου τουρισμού και της ασφάλειας στις αστικές περιοχές</p> <p>5.ii. Ενίσχυση της ολοκληρωμένης και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής τοπικής ανάπτυξης, του πολιτισμού, της φυσικής κληρονομιάς, του βιώσιμου τουρισμού και της ασφάλειας σε περιοχές πλην των αστικών</p>
ΑΠ7 Τεχνική Υποστήριξη (ΕΤΠΑ)		ΕΤΠΑ	Τεχνική Υποστήριξη ΕΤΠΑ
ΑΠ8 Τεχνική Υποστήριξη (ΕΚΤ)		ΕΚΤ	Τεχνική Υποστήριξη ΕΚΤ

1.4 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου με κυρίαρχο τον νησιωτικό χαρακτήρα, τις μεγάλες αποστάσεις μεταξύ των νησιών, καθώς και της ποικιλομορφίας και του διαφορετικού επιπέδου ανάπτυξης μεταξύ των νησιών της Περιφέρειας, οδηγούν σε περιορισμένες επιλογές εναλλακτικών δυνατοτήτων αναπτυξιακού προγραμματισμού, και κατά συνέπεια, τα εναλλακτικά σενάρια, τα οποία εξετάζονται και αξιολογούνται στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης είναι τα εξής:

- **Εναλλακτικό Σενάριο 1 – Μηδενική Λύση:** Το σενάριο αυτό αφορά στη μη υλοποίηση καμίας δράσης και για τον λόγο αυτό αποτελεί τη μηδενική λύση. Στην περίπτωση αυτή όλα τα θέματα που επιλύονται βάσει των στόχων, προτεραιοτήτων και δράσεων που τίθενται για τη νέα προγραμματική περίοδο δεν θα επιλυθούν και θα παραμείνουν αλλά και θα ενταθούν.
- **Εναλλακτικό Σενάριο 2:** Το σενάριο αυτό αφορά στη συνέχιση του προγράμματος της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου. Αν και μπορεί να θεωρηθεί ότι οι στόχοι που είχαν τεθεί στη προηγούμενη περίοδο παρουσιάζουν κάποιες ομοιότητες με αυτούς της νέα προγραμματικής περιόδου, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι μπορούν να καλυφθούν όλες οι προτεραιότητες. Άρα σε αυτή την περίπτωση, αρκετά από τα θέματα τα θέματα που επιλύονται βάσει των στόχων, προτεραιοτήτων και δράσεων που τίθενται για τη νέα προγραμματική περίοδο όχι μόνο δεν θα επιλυθούν και θα παραμείνουν αλλά και θα ενταθούν, αφού δεν θα εκδηλωθούν όλες οι προβλεπόμενες παρεμβάσεις αντιμετώπισής τους.
- **Βασικό Σενάριο:** Η υιοθετούμενη στρατηγική στο προτεινόμενο ΠεΠ Περιφέρειας ΝΑ 2021-2027, όπως αυτή έχει παρουσιαστεί αναλυτικά στο Κεφάλαιο 4.

Αξιολόγηση εναλλακτικών δυνατοτήτων

Η αξιολόγηση των εναλλακτικών δυνατοτήτων λαμβάνει χώρα με ποιοτική κλίμακα αξιολόγησης, στην οποία εξετάζεται πώς κάθε εναλλακτική δυνατότητα συμβάλλει συγκριτικά στους βασικούς στρατηγικούς άξονες – στόχους. Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τη συνολική αξιολόγηση είναι τα εξής:

- ⇒ **Τα εναλλακτικά Σενάρια 1 και 2**, δηλαδή η Μηδενική Λύση, αλλά και η λύση της η συνέχισης των δράσεων της προηγούμενης περιόδου οδηγούν σε κάθε περίπτωση στη μη ανάληψη των σχετικών παρεμβάσεων, βάσει των προβλεπόμενων για τη νέα προγραμματική περίοδο. Αυτό σημαίνει ότι σημαίνει ότι δεν θα υπάρξει καμία βελτίωση σε καμία παράμετρο του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, των υποδομών, των τομέων ανάπτυξης, εργασίας, ανταγωνιστικότητας κ.λπ και στη συντήρηση και ανάπτυξη υφιστάμενων υποδομών αφενός, και αφετέρου η συνέχιση των δραστηριοτήτων που δημιουργούν τα υπάρχοντα προβλήματα θα έχει ως αποτέλεσμα τη χειροτέρευση της ποιότητας των ανθρωπογενών και περιβαλλοντικών παραμέτρων. Επομένως οι λύσεις των Εναλλακτικών Σεναρίων 1 και 2 δεν συμβάλουν στους στόχους της αξιολόγησης και για το λόγο αυτό **δεν θεωρούνται ως βιώσιμες εναλλακτικές δυνατότητες.**

⇒ Το **Βασικό σενάριο**, ήτοι το προτεινόμενο ΠεΠ της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, **συμβάλλει σε όλους τους τομείς αξιολόγησης θετικά χωρίς να εντοπίζονται ιδιαίτεροι περιορισμοί κατά την εφαρμογή του.**

Κατά συνέπεια, στο επίπεδο της ΣΜΠΕ, είναι εμφανείς οι θετικές επιπτώσεις από την εφαρμογή του προτεινόμενου σχεδίου καθώς τα προτεινόμενα έργα αποσκοπούν στην εκπλήρωση των Στρατηγικών Στόχων και προτεραιοτήτων που έχει θέσει η ΠΝΑ, σε συμφωνία με τους Στόχους Πολιτικής της ΕΕ.

1.5 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

1.5.1. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου:

- βρίσκεται στο νοτιοανατολικό άκρο της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με έδρα της την Ερμούπολη στη Ν. Σύρο. Εκτείνεται σε μια μεγάλη θαλάσσια ζώνη από τις ακτές της Αττικής (Μακρόνησος) έως τα νότια παράλια της Τουρκίας (Καστελόριζο).
- αποτελείται από 13 Περιφερειακές Ενότητες,
- εκτείνεται σε 5.286 km² που αντιστοιχούν στο 4% της συνολικής έκτασης της χώρας.

Οι κυριότερες πόλεις της περιφέρειας είναι η Ρόδος (πρωτεύουσα της Π.Ε. Δωδεκανήσου), η Ερμούπολη (πρωτεύουσα της Π.Ε. Κυκλάδων) και η Κως, ενώ σημαντικές είναι και έξι πρωτεύουσες μικρότερων νησιών (Κάλυμνος, Νάξος, Πάρος, Τήνος, Μύκονος και Θήρα).

1.5.2. ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Ατμοσφαιρικό περιβάλλον:

Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου δεν υπάρχουν συστηματικές καταγραφές της ποιότητας ατμόσφαιρας πέραν εκείνων που πραγματοποιούνται για λογαριασμό της ΔΕΗ πλησίον των σταθμών παραγωγής. Οι κύριες πηγές επιβάρυνσης της ατμοσφαιρικής ποιότητας είναι η οδική κυκλοφορία, η λειτουργία των αεροδρομίων, η λειτουργία των σταθμών παραγωγής ενέργειας της ΔΕΗ (αν και από τις περιοδικές καταγραφές της ποιότητας της ατμόσφαιρας έχει προκύψει ότι δεν προξενούν σημαντικές επιπτώσεις στο ατμοσφαιρικό περιβάλλον της περιοχής), η λειτουργία των λιμανιών, οι κεντρικές θερμάνσεις, η υπάρχουσα (περιορισμένη) βιομηχανική δραστηριότητα, καθώς και η μεταφερόμενη ρύπανση (π.χ. οι αυξημένες συγκεντρώσεις O₃).

Γενικά μπορεί να λεχθεί ότι η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου δεν αντιμετωπίζει ιδιαίτερο πρόβλημα ατμοσφαιρικής ρύπανσης και σε αυτό συμβάλλουν και οι ισχυροί βόρειοι άνεμοι που πνέουν κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, κατά τη διάρκεια των οποίων τα φαινόμενα ατμοσφαιρικής ρύπανσης είναι εντονότερα.

Κλιματολογικά στοιχεία:

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου χαρακτηρίζεται ήπιο εύκρατο μεσογειακό κλίμα, το οποίο τείνει προς το θαλάσσιο, με μικρό εύρος της ετήσιας διακύμανσης της θερμοκρασίας (δροσερό καλοκαίρι και ήπιος χειμώνας), υψηλή υγρασία του αέρα και ισχυρούς ανέμους.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Ως προς το επίπεδο ηλιοφάνειας, το Νότιο Αιγαίο χαρακτηρίζεται από τις μεγαλύτερες ηλιοφάνειες της χώρας και κυμαίνεται περίπου στις 3.000 ώρες ετησίως.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Μ.Σ. Ρόδου της ΕΜΥ, η μέση ετήσια **θερμοκρασία** είναι 19,42°C ενώ για το Μ.Σ. Σύρου της ΕΜΥ, η μέση ετήσια θερμοκρασία είναι 18,69 °C.

Από μετρήσεις που έγιναν στο ΜΣ Ρόδου της ΕΜΥ, παρατηρήθηκε ότι η **συνολική μέση ετήσια βροχόπτωση** ανέρχεται σε 672,87mm, ενώ η συνολική μέση ετήσια βροχόπτωση για τον ΜΣ της Σύρου ανέρχεται σε 306,29 mm και είναι σημαντικά μικρότερη από αυτή στη περιοχή της Ρόδου.

Από τα στοιχεία που έχουν καταγραφεί στον ΜΣ Ρόδου της ΕΜΥ προκύπτει, ότι στην περιοχή μελέτης οι **άνεμοι** έχουν επικρατούσα διεύθυνση δυτική (Δ) για όλους τους μήνες όλους τους μήνες του έτους και το εύρος της μέσης μηνιαίας έντασης κυμαίνεται από από 5,84 έως 11,42 κόμβους. Η μέση ετήσια ένταση ανέμου είναι 8,47 κόμβοι.

Όσον αφορά στον ΜΣ της Σύρου οι άνεμοι έχουν επικρατούσα διεύθυνση Βόρεια (Β) για όλους τους μήνες του έτους και το εύρος της μέσης μηνιαίας έντασης κυμαίνεται από 8,32 έως 11,73 κόμβους. Η μέση ετήσια ένταση ανέμου είναι 10,39 κόμβοι.

Υδατικό περιβάλλον:

Το ΥΔ των Νήσων Αιγαίου αποτελεί το 14^ο από τα 14 ΥΔ της Χώρας έχει Κωδικό EL14 και αποτελείται από τρεις (3) λεκάνες απορροής.

- Ανατολικού Αιγαίου (EL1436),
- Κυκλάδων (EL1437),
- Δωδεκανήσων (EL1438).

Η ΠΝΑ ανήκει στις Λεκάνες Κυκλάδων (EL1437) και Δωδεκανήσων (EL1438).

Με βάση το εγκεκριμένο Σχέδιο Διαχείρισης για το Υδατικό Διαμέρισμα του Αιγαίου (2017), σε ότι αφορά τα **επιφανειακά ύδατα**, στην ΠΝΑΙ:

- εντοπίζονται τριάντα τρία (33) ποτάμια υδατικά συστήματα εκ των οποίων οκτώ (8) στη ΛΑΠ Κυκλάδων και είκοσι πέντε (25) στη ΛΑΠ Δωδεκανήσων
- εντοπίζονται έξι (6) λιμναία υδατικά συστήματα εκ των οποίων τρία (3) στη ΛΑΠ Κυκλάδων και τρία (3) στη ΛΑΠ Δωδεκανήσων
- εντοπίζονται εβδομήντα (70) παράκτια υδατικά συστήματα εκ των οποίων τριάντα πέντε (35) στη ΛΑΠ Κυκλάδων και τριάντα πέντε (35) στη ΛΑΠ Δωδεκανήσων
- δεν προσδιορίζονται μεταβατικά υδατικά συστήματα

Όσον αφορά τα **υπόγεια υδατικά συστήματα (ΥΥΣ)**, στην ΠΝΑΙ εντοπίζονται εβδομήντα ένα (71) υπόγεια υδατικά συστήματα εκ των οποίων τριάντα έξι (36) στη ΛΑΠ Κυκλάδων και τριάντα πέντε (35) στη ΛΑΠ Δωδεκανήσων.

Σύμφωνα με το Εγκεκριμένο Σχέδιο Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας Υδατικού Διαμερίσματος Νήσων Αιγαίου (EL 14) (ΦΕΚ 2683 Β / 6.07.2018), στην ΠΝΑΙ, ορίστηκαν συνολικά **5 Ζώνες Δυνητικά Υψηλού Κινδύνου Πλημμύρας (ΖΔΥΚΠ)**.

Εδαφολογικά στοιχεία – γεωμορφολογία – γεωλογία:

Στο σύνολο των νησιών του Νοτίου Αιγαίου το **έδαφος** τους κατανέμεται σε πεδινό (29%), ορεινό (28%) και ημιορεινό (43%) με το μεγαλύτερο υψόμετρο να συναντάται στη Ρόδο (1.215 m). Το μέσο σταθμικό υψόμετρο είναι 160 m. Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις της Περιφέρειας αποτελούν μονάχα το 16,7% του συνόλου των εκτάσεων και το 2% του πανελληνίου συνόλου. Οι βοσκότοποι αποτελούν το 51,6% των εκτάσεων και οι δασικές εκτάσεις το 13,3% που αφορά κυρίως το νομό Δωδεκανήσου, εφόσον ο νομός Κυκλάδων συνεισφέρει το μικρό ποσοστό του 1,8%.

Για το **ανάγλυφο των νησιών** του N. Δωδεκανήσου, συνολικά το 42% της έκτασης του νομού χαρακτηρίζεται πεδινή, το 26% ημιορεινή και το 32% ορεινή, ενώ για τις Κυκλάδες το έδαφος είναι ορεινό, καθώς αποτελείται από κορυφές βουνών μιας ξηράς που καταποντίστηκε. Το ψηλότερο όρος των Κυκλάδων είναι το όρος Δρυός της Νάξου (1004 m) και η μορφολογία των νησιών οφείλεται κατά κύριο λόγο στην γεωλογική ιστορία της περιοχής. Έτσι, υπάρχουν ορεινοί όγκοι από μάρμαρα, γρανίτες ή σχιστόλιθους, ηφαίστεια όπως της Μήλου ή της Σαντορίνης (Καλντέρα) και μικρές αλλουβιακές κοιλάδες που διασχίζονται από ρέματα, κατά κανόνα χειμαρρώδους ροής.

Η περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου **γεωλογικά** ανήκει σε περισσότερες της μιας γεωλογικές ενότητες. Σύμφωνα με το Ι.Γ.Μ.Ε., το σύνολο σχεδόν των κυκλαδικών νήσων (πλην Μήλου, Κίμωλου, Ανάφης, Αμοργού, Θήρας και Θηρασιάς) ανήκει στην Κυκλαδική Ζώνη. Το μεγαλύτερο τμήμα των Δωδεκανήσων (πλην της Ρόδου, της Καρπάθου, της Κάσου και της Σύμης) καθώς και τα νησιά της Μήλου, Κίμωλου, Ανάφης, Αμοργού, Θήρας και Θηρασιάς ανήκουν στην Πελαγονική Ζώνη. Τέλος, σε τμήματα των νησιών Ρόδου, Καρπάθου, Κάσου και Σύμης απαντώνται οι ενότητες Γαβρόβου, Παξών και Ιόνιος. Ενώ στην Ν. Ρόδο απαντάται και η Ζώνη της Μολάσσας.

Όσον αφορά τη **σεισμικότητα της περιοχής μελέτης**, σύμφωνα με τον Ελληνικό Αντισεισμικό Κανονισμό (ΕΑΚ 2000), και τις μετέπειτα τροποποιήσεις του, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου χαρακτηρίζεται από δυο διαφορετικές ζώνες σεισμικής επικινδυνότητας, τις Ζώνες I και II. Ειδικότερα στην Ζώνη I ανήκει σχεδόν το σύνολο του Νομού Κυκλάδων, πλην των νησιών Σαντορίνης, Ανάφης και Αμοργού καθώς και οι Νήσοι Αστυπάλαια, Πάτμος, Λέρος, Λειψοί, Αρκοί, Αγαθονήσι, Κάλυμνος και Ψέριμος του Νομού Δωδεκανήσου. Αντίστοιχα στη Ζώνη II ανήκουν τα υπόλοιπα νησιά του Νομού Δωδεκανήσου καθώς και οι νήσοι Σαντορίνη, Ανάφη και Αμοργός του Ν. Κυκλάδων.

Χλωρίδα – Πανίδα – Βιοποικιλότητα:

Στην περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου εμφανίζονται οι Θερμομεσογειακές διαπλάσεις (Oleo – Ceratopion) Ανατολικής Μεσογείου, η Μεσο-μεσογειακή διάπλαση Αριάς (Quercion ilicis) τύπος βαλκανικός και Ανατολικής Μεσογείου και η Ορομεσογειακή διάπλαση Νότιας Ελλάδας.

Η περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου χαρακτηρίζεται από την ιδιόμορφη βιοποικιλότητά της λόγω της ιδιαίτερης γεωμορφολογία της. Ο πολυδιάσπαρτος νησιωτικός χαρακτήρας της περιφέρειας έχει συντελέσει στη δημιουργία και επικράτηση οικοσυστημάτων στα οποία κυριαρχεί η χαμηλή και αραιή βλάστηση. Το σημαντικότερο και επικρατέστερο οικοσύστημα

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου είναι το φρυγανικό οικοσύστημα. Το φρυγανικό οικοσύστημα που κυριαρχεί τόσο στις Κυκλάδες όσο και στα Δωδεκάνησα, χαρακτηρίζεται από τη χαμηλή και την αραιή βλάστηση και περιλαμβάνει χλωρίδα, όπως θυμάρι (*Thymus capitatus*), ρίγανη (*Origanum onites*), αστιβή (*Sarcopoterium spinosum*) κ.ά.

Μεγάλη συχνότητα εμφάνισης έχουν επίσης και τα μακκία οικοσυστήματα, τα οποία βρίσκονται σε όλα σχεδόν τα νησιά του Νοτίου Αιγαίου. Το κυρίαρχο είδος της μακκίας βλάστησης είναι ο σχίνος (*Pistacia lentiscus*), ενώ συχνή είναι η παρουσία του αγριοκυπάρισσου σε θαμνώδη ή σε δενδρώδη (κέδρα) μορφή (*Juniperus phoenicea*) σε αμμοθίνες ή σε ξηρές, βραχώδεις περιοχές (Αστυπάλαια, Αμοργός, κ.α.). Λιγότερο συχνά συναντώνται είδη όπως η κουμαριά (*Arbutus* sp.), η αριά (*Quercus ilex*) και τα ρείκια (*Erica arborea*, *Erica vermicillata*), που είναι και φρυγανικά είδη. Οι νομοί των Κυκλάδων και Δωδεκανήσων, λόγω των γεωγραφικών τους χαρακτηριστικών, δεν περιλαμβάνουν δασικές εκτάσεις. Εξαιρεση παρουσιάζουν τα μεγάλα νησιά των Δωδεκανήσων όπως η Κως, η Ρόδος με το φυσικό δάσος στον Έμψωνα και τον Πεύκωνα του Πρ. Ηλία κ.ά.. όσον αφορά την πανίδα, είναι πλούσια και αριθμεί πολλά είδη (ορνιθοπανίδα, ερπετά, ψάρια κ.α.), πολλά εκ των οποίων είναι προστατευόμενα.

Προστατευόμενες περιοχές:

Οι περιοχές της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου που έχουν ενταχθεί στο πρόγραμμα Natura 2000, μετά την «Αναθεώρηση εθνικού καταλόγου περιοχών του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου Natura 2000» (ΦΕΚ 4432/Β/2017) είναι συνολικά εξήντα δύο (62), εκ των οποίων οι 28 ανήκουν στο σύμπλεγμα των Δωδεκανήσων και 34 στις Κυκλάδες. Οι υγροτοπικές εκτάσεις ανέρχονται σε 104 και τα καταφύγια άγριας ζωής σε 79.

1.5.3. ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΟΥΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Πληθυσμιακά στοιχεία:

Στο επίπεδο της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης, σύμφωνα με το Ν.3852/2010, συστάθηκαν 34 Δήμοι -19 στις Κυκλάδες και 15 στη Δωδεκάνησου. Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, σύμφωνα με την απογραφή του έτους 2011, απαριθμεί 366.837 κατοίκους, που αντιστοιχεί σε ποσοστό μόλις 3,35% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Σε μια ταξινόμηση φθίνουσας σειράς, με κριτήριο το πληθυσμιακό μέγεθος (2011), συνεχίζει να κατατάσσεται στην ενδέκατη θέση, ακολουθούμενη από τις Περιφέρειες Β. Αιγαίου και Ιονίων Νήσων, όπως και στη διάρκεια της προηγούμενης εικοσαετίας. Ο μόνιμος πληθυσμός της ανέρχεται σε 309.015 άτομα.

Κατά τη διάρκεια της χρονικής περιόδου 1971-2011, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου αυξάνει συνεχώς τον πληθυσμό της, με εντεινόμενους ρυθμούς. Αξιοσημείωτο είναι το ποσοστό αύξησης του πληθυσμού στο σύνολο της Περιφέρειας κατά την τελευταία δεκαετία (21,18%) όταν την ίδια περίοδο σε επίπεδο χώρας σημειώνεται μείωση του πληθυσμού κατά 0,22%. Ο πρώην Νομός Δωδεκανήσου σημειώνει πληθυσμιακή αύξηση 27,46% και ο Νομός Κυκλάδων 10,58%.

Χρήσεις γης – χωροταξία:

Σύμφωνα με στοιχεία του 2011 οι οικισμοί στο Νότιο Αιγαίο είναι συνολικά 946, με 299 στα Δωδεκάνησα και 647 στις Κυκλάδες. Οι θεσμοθετημένες χρήσεις γης καλύπτουν σχετικά περιορισμένο τμήμα της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας. Γενικά, το μεγαλύτερο τμήμα του εδάφους της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου καλύπτεται από εκτάσεις φρυγάνων και μακκί. Οι περιοχές με την τυπική αυτή μεσογειακή βλάστηση χρησιμοποιούνται ως επί το πλείστον ως βοσκότοποι. Αντίστοιχη χρήση έχουν και οι λιβαδικές εκτάσεις των νησιών, που είναι όμως σαφώς πιο περιορισμένες.

Οι καλλιεργούμενες ζώνες χαρακτηρίζονται από μικτά ανθρωπογενή / φυσικά στοιχεία. Ο συνδυασμός αυτός οφείλεται τόσο στη σταδιακή εγκατάλειψη της γεωργίας - ιδίως στα ορεινά εδάφη- όσο και στην αλλαγή των μεθόδων καλλιέργειας στα πλαίσια της πολυδραστηριότητας.

Οι δασικές εκτάσεις (όπως ορίζονται από τη δασοπονική επιστήμη) είναι σχεδόν ανύπαρκτες.

Σημαντική έκταση καταλαμβάνουν τα αξιόλογα και ευαίσθητα οικοσυστήματα των νησιών, τα σημαντικότερα των οποίων έχουν ενταχθεί στις περιοχές του δικτύου NATURA και πρόσφατα των μικρών νησιωτικών υγροτόπων.

Σύμφωνα με το Corine Land Cover 2018 στο σύνολο της Περιφέρειας, το μεγαλύτερο τμήμα της έκτασης καταλαμβάνεται από Σκληροφυλλική βλάστηση σε ποσοστό 33,98% και ακολουθούν οι Φυσικοί βοσκότοποι με ποσοστό 18,03%. Αντίθετα οι περιοχές που καλύπτονται από νερά και οι δασικές εκτάσεις αποτελούν ένα μικρό μέρος της επιφάνειας της Περιφέρειας. Ως προς τις γεωργικές περιοχές, οι μόνιμες καλλιέργειες και η αρόσιμη γη αποτελούν ένα μικρό ποσοστό.

Οι θεσμοθετημένες χρήσεις γης καλύπτουν σχετικά περιορισμένο τμήμα της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας.

Ιδιαίτερη υστέρηση καταγράφεται στην ολοκλήρωση του σχεδιασμού σε επίπεδο Ειδικών Χωροταξικών Μελετών, ΓΠΣ / ΣΧΟΟΑΠ και διαχειριστικών σχεδίων, με αρνητικές επιπτώσεις στη διαχείριση του χώρου και ειδικότερα του παράκτιου ο οποίος είναι ο πλέον ευάλωτος στις πιέσεις της οικιστικής ανάπτυξης. Έχουν θεσμοθετηθεί 24 ΓΠΣ/ΣΧΟΟΑΠ του Ν.2508/97 και οι εγκεκριμένες Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου είναι 14.

Κοινωνικό και Οικονομικό Περιβάλλον:

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου συγκαταλέγεται μεταξύ των πλέον εύπορων της χώρας. Η συμβολή της στο ΑΕΠ της χώρας συναρτάται με την δραστηριότητα του τουρισμού, τους σπάνιους και μοναδικούς, σε παγκόσμιο επίπεδο, ορυκτούς πόρους, οι οποίοι προορίζονται στην εγχώρια και διεθνή αγορά, καθώς και με την θαλάσσια αλιεία και τις υδατοκαλλιέργειες.

Σε ότι δε αφορά την κατανομή του ΑΕΠ μεταξύ των νομών παρατηρήθηκε ότι οι Κυκλάδες, καθ' όλη την περίοδο 2000-2018, είχαν σταθερά υψηλότερο κκ ΑΕΠ. Οι Κυκλάδες κατατάσσονται μάλιστα στους ανεπτυγμένους νομούς της χώρας, με κ.κ. ΑΕΠ που υπερβαίνει αρκετά το αντίστοιχο εθνικό. Βέβαια, η υπεροχή αυτή οφείλεται σε ορισμένους τουριστικούς πόλους ανάπτυξης και δεν είναι ισόρροπη χωρικά και κλαδικά.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Αντίθετα, ο Νομός Δωδεκανήσου, παρά το ότι εξακολουθεί να βρίσκεται αρκετά ψηλότερα από το μέσο επίπεδο ανάπτυξης της χώρας, παρουσιάζει σχετική κάμψη σε σχέση με το 2000, ενώ μειώνεται και η συμμετοχή του στο εθνικό ΑΕΠ. Αυτή βέβαια η κάμψη αντανακλάται και στην θέση της περιφέρειας σε σχέση με τα εθνικά μεγέθη, λόγω της μεγαλύτερης βαρύτητας του Νομού Δωδεκανήσου, σε σχέση με τις Κυκλάδες, στη σύνθεση του ΑΕΠ του Νομού.

Όσον αφορά την απασχόληση, η ΠΝΑΙ αποτελεί την πλέον τουριστικά ανεπτυγμένη Περιφέρεια της χώρας και συνεπώς υπάρχει μεγάλο εισόδημα στον τομέα των υπηρεσιών. Προφανώς ο τουριστικός τομέας, λόγω της εποχικότητας της απασχόλησης που εμφανίζει, προκαλεί αυξημένη ανεργία τους χειμερινούς μήνες. Η εποχικότητα επίσης έχει σαν συνέπεια την υψηλή αναλογία της προσωρινής απασχόλησης, που είναι διπλάσια από την αντίστοιχη στο σύνολο της χώρας. Η προσωρινή απασχόληση είναι ιδιαίτερα έκδηλη στον γυναικείο απασχολούμενο πληθυσμό.

Οι τομείς δραστηριότητας που δείχνουν δυναμισμό είναι η παροχή καταλύματος (ξενοδοχεία & ενοικιαζόμενα διαμερίσματα), η εστίαση (εστιατόρια & καφετέριες), το εμπόριο (λιανικό & χονδρικό), όπως επίσης και οι μεταφορές. Σημαντικό μέρος των αγοραπωλησιών ακινήτων γίνεται με πολίτες από τα διάφορα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο κλάδος των κατασκευών παρουσίαζε πτώση τα τελευταία χρόνια, όμως ανακάμπτει με σταθερούς ρυθμούς.

Σύμφωνα με τα στοιχεία των καταγεγραμμένων θέσεων εργασίας στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, οι περισσότεροι άνεργοι ανήκουν σε ειδικότητες όπως οικονομολόγοι, απασχολούμενοι σε αγροτικά επαγγέλματα, ανώτερα διοικητικά και διευθυντικά στελέχη και καθηγητές.

Η γεωργία, η κτηνοτροφία και η αλιεία αποτελούν παραδοσιακούς κλάδους οικονομικής δραστηριότητας για την Περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου.

Στους ορεινούς δήμους και κοινότητες βρίσκεται το 13,7% των καλλιεργούμενων εκτάσεων (Δωδεκάνησα 11,7% και Κυκλάδες 15,5%). Αν εξαιρεθούν ορισμένες πεδινές περιοχές των μεγάλων νησιών (Ρόδος, Κως, Νάξος κ.λπ.), η γονιμότητα της γεωργικής γης θεωρείται χαμηλή. Ένα μεγάλο μέρος των καλλιεργειών αναπτύσσεται στις μικρές κοιλάδες των νησιών και σε τμήματα των πλαγιών (ΠΠΣΧΑΑ, 2003), ενώ οι αρδευόμενες εκτάσεις αποτελούν μικρό ποσοστό των καλλιεργούμενων.

Για το έτος 2007, στη Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου μόλις το 19,8% από τη συνολική χρησιμοποιούμενη γεωργική γη χαρακτηρίστηκε ως αρδευόμενη έναντι του 56% της χώρας, ενώ οι αρδευθείσες εκτάσεις είναι ακόμη λιγότερες. Οι περιορισμένες αρδευόμενες εκτάσεις στην περιφέρεια, καλύπτουν το 7% της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης, υπολειπόμενης του μέσου όρου της χώρας που ανέρχεται σε 30%. Από το σύνολο των καλλιεργουμένων εκτάσεων οι ετήσιες καλλιέργειες καταλαμβάνουν το 57%, οι δενδρώδεις καλλιέργειες καταλαμβάνουν το 36%, η αμπελοκαλλιέργεια καταλαμβάνει το 7%.

Η κτηνοτροφία αποτελεί τον πρώτο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας για τον πρωτογενή τομέα, με εντονότερη την παρουσία του στο Νομό Κυκλάδων.

Σε επίπεδο Περιφέρειας, οι εκμεταλλεύσεις που αφορούν τα αιγοειδή, τους χοίρους, τα ιπποειδή και τις κυψέλες μελισσών, εμφανίζουν περισσότερο ενδιαφέρον από άλλες εκμεταλλεύσεις. Οι σημαντικότερες κτηνοτροφικές περιοχές εντοπίζονται στην Αμοργό, Άνδρο, Κύθνο, Νάξο, Τήνο, Κάσο, Κάρπαθο και Κω.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Στο δευτερογενή τομέα, το μικρό μέγεθος των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, το οποίο αποτελεί και την πλειοψηφία των επιχειρήσεων, δεν επιτρέπει την αξιοποίηση προγραμμάτων για την εφαρμογή επενδυτικών σχεδίων που κατ' ουσίαν αναφέρονται σε πολύ μεγαλύτερα μεγέθη επιχειρήσεων. Η δραστηριότητα των περισσότερων μεταποιητικών και βιοτεχνικών επιχειρήσεων εντοπίζεται στα προϊόντα που σχετίζονται με την τοπική παράδοση και τον πρωτογενή τομέα και αφορούν μια μικρή και περιορισμένη αγορά. Η μεταποιητική δραστηριότητα της Περιφέρειας αφορά κυρίως βιοτεχνικές μονάδες μικρού μεγέθους, με εξαίρεση τα ναυπηγεία του Νεωρίου της Σύρου. Οι μονάδες επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων, ετοιμών ενδυμάτων, χυμών-αναψυκτικών, κεραμικών, επίπλων και χρυσοχοΐας έχουν σχετικά σημαντική παρουσία στην Περιφέρεια, ενώ σημαντική εξορυκτική δραστηριότητα αναπτύσσεται στα περισσότερα νησιά των Κυκλάδων με έμφαση στη Μήλο, Κίμωλο, Πάρο, Νάξο, Τήνο, καθώς και Νίσυρο, Γυαλί, Ρόδο και Κω.

Ο τριτογενής τομέας, αναδεικνύεται ο σημαντικότερος της οικονομίας της Περιφέρειας του Νοτίου Αιγαίου, εξαιτίας του δυναμισμού στον κλάδο του τουρισμού, κατατάσσει την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, μαζί με τις Περιφέρειες Κρήτης, Ιονίων Νήσων και Κεντρικής Μακεδονίας, στις 4 «τουριστικές Περιφέρειες» της χώρας. Το έτος 2010, σύμφωνα με επίσημα στοιχεία του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου, η Περιφέρεια συγκεντρώνει 2.062 καταλύματα, ποσοστό 21% της χώρας και 192.399 κλίνες, ποσοστό 22,63%. Μεταξύ των Νομών, οι Κυκλάδες υπερέρχουν ως προς τα Τουριστικά Κάμπινγκ, ενώ τα Δωδεκάνησα ως προς τα Ξενοδοχεία και τα ομοειδή καταλύματα, όπως προκύπτει και από τον πίνακα που ακολουθεί.

Πολιτιστικό Περιβάλλον:

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου διαθέτει σημαντικό πολιτιστικό κεφάλαιο όσον αφορά στους αρχαιολογικούς και ιστορικούς χώρους και τα μνημεία όλων των εποχών, από την αρχαιότητα έως τους νεότερους χρόνους. Η ύπαρξη μνημείων παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς (και σημαντικών αρχαιολογικών χώρων, βυζαντινών μνημείων, αλλά και μνημείων Ιταλοκρατίας, το πλήθος των μονών και εκκλησιών και η ύπαρξη σημαντικών παραδοσιακών οικισμών, καθιστούν το τομέα του Πολιτισμού, συγκριτικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη του τόπου. Τα πιο σημαντικά είναι η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου, ο αρχαιολογικός χώρος της Δήλου και του Ασκληπιείου της Κω, το μοναστήρι του Αγ. Ιωάννη του Θεολόγου και το σπήλαιο αποκάλυψης στην Πάτμο, η Αρχαία Θήρα και το Ακρωτήρι της Θήρας στην Σαντορίνη κ.α.

Δίκτυα Μεταφορών:

Η γεωγραφική ιδιομορφία της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου δεν συναντάται σε κανένα άλλο Κράτος Μέλος της ΕΕ. Η ιδιομορφία αυτή δημιουργεί απαιτήσεις για την ανάπτυξη ενός ιδιαίτερα σύνθετου συστήματος θαλάσσιων και αεροπορικών μεταφορών.

Δεδομένης της νησιωτικής φύσης της περιφέρειας, το οδικό δίκτυο είναι ιδιαίτερα περιορισμένο με ανυπαρξία μεγάλων οδικών αξόνων εθνικής, διαπεριφερειακής ή υπερτοπικής σημασίας. Γενικά, ο αναπτυξιακός ρόλος των οδικών μεταφορών, περιορίζεται κατ' ανάγκη σε τοπικό επίπεδο (νησιού) και η σημασία τους είναι πάντοτε ανάλογη με το μέγεθος του χερσαίου χώρου που αφορούν και την κλίμακα των αναγκών που ικανοποιούν. Ο

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

κατακερματισμός του χώρου επιβάλλει τη λειτουργία ενός πυκνού δικτύου αεροδρομίων και ελικοδρομίων και με τα στοιχεία της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου υπάρχουν 14 αερολιμένες. Πιο συγκεκριμένα, τα νησιά εκείνα που διαθέτουν αερολιμένα είναι τα: Αστυπάλαια, Κάλυμνος, Κάρπαθος, Κάσος, Καστελόριζο, Κως, Λέρος, Μήλος, Μύκονος, Νάξος, Πάρος, Ρόδος, Σαντορίνη και Σύρος. Στο Νότιο Αιγαίο λειτουργούν με άδεια λειτουργίας του Υπουργείου Μεταφορών 28 ελικοδρόμια πλήρως εξοπλισμένα στα παρακάτω νησιά: Αγαθονήσι, Λειψούς, Πάτμο, Αρκοί, Νίσυρο, Τήλο, Σύμη, Χάλκη, Κάρπαθο (Όλυμπο), Ρόδο, Άνδρο, Τήνο, Κέα, Κύθνο, Σέριφο, Μήλο, Σίφνο, Κίμωλο, Μύκονο, Κουφονήσια, Αμοργό, Δονούσα, Ηρακλειά, Σχοινούσα, Αντίπαρος, Σίκινο, Ανάφη, Ίος, Φολέγανδρος και Θηρασιά.

Η κύρια συγκοινωνιακή υποδομή της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου είναι φυσικά τα λιμάνια της, τα οποία υπερβαίνουν τα 43 και διακινούν κάθε χρόνο μεγάλο αριθμό επιβατών και φορτίων. Εντούτοις μεγάλος αριθμός των λιμανιών αυτών δεν έχουν επαρκείς υποδομές, ενώ η χωροθέτησή τους στα αστικά κέντρα περιορίζει τις δυνατότητες επέκτασής τους.

Δίκτυα ύδρευσης και άρδευσης:

Τα δίκτυα ύδρευσης και άρδευσης, καλύπτονται από γεωτρήσεις εκμετάλλευσης του υπόγειου δυναμικού, πηγές αποστράγγισης των υπόγειων υδροφορέων, λιμνοδεξαμενές και φράγματα, μεταφορά νερού με υδροφόρες και εγκαταστάσεις μονάδων αφαλάτωσης για κάλυψη υδρευτικών αναγκών.

Υποδομές επεξεργασίας και διαχείρισης αποβλήτων:

Σχετικά με τα στερεά απόβλητα, μέχρι σήμερα λειτουργούν 24 ΧΥΤ από τους 33 προβλεπόμενους στην τελευταία αναθεώρηση (2016) του ΠΕΣΔΑ της ΠΝΑ. Στο ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ 2014-2020 έχουν ενταχθεί τα έργα των ΧΥΤ Λέρου, Μήλου, Άνδρου, Τήνου και η ΜΕΑ Σύρου με επέκταση ΧΥΤ, ενώ υπό ένταξη είναι η ΜΕΑ Νάξου.

Οι περισσότεροι ΧΑΔΑ της ΠΝΑ έχουν καταστεί ανενεργοί και μεγάλο μέρος αυτών έχουν αποκατασταθεί. Εξακολουθούν να λειτουργούν 6 ΧΑΔΑ (3 στις Κυκλάδες και 3 στα Δωδεκάνησα), ενώ προς αποκατάσταση βρίσκονται ακόμη 9 χώροι (7 στις Κυκλάδες και 2 στα Δωδεκάνησα).

Όσον αφορά τα υγρά απόβλητα, έχει υλοποιηθεί το σύνολο των έργων στους οικισμούς Β΄ Προτεραιότητας, ενώ ως προς τους Οικισμούς Γ΄ Προτεραιότητας σε δεκαοκτώ (18) εξ' αυτών έχουν ολοκληρωθεί τα έργα και λειτουργούν, σε πέντε (5) οικισμούς τα έργα έχουν ενταχθεί στο ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ 2014-2020 και είναι σε στάδιο υλοποίησης (ένα από αυτά ως συνεχιζόμενο θα ολοκληρωθεί μέσω του ΠεΠ ΝΑ 2021-2027), οι υποδομές σε τέσσερις (4) οικισμούς δεν είναι σε πλήρη συμμόρφωση με την Οδηγία 91/271/ΕΟΚ ή παρουσιάζουν ελλείψεις ως προς την κάλυψη του οικισμών, και σε τρεις (3) οικισμούς προγραμματίζεται η υλοποίηση έργων από το ΠεΠ ΝΑ, τα οποία είναι σε στάδιο ωρίμανσης. Παράλληλα, σημαντική παραμένει η ανάγκη βελτίωσης των υποδομών συλλογής, επεξεργασίας και διάθεσης λυμάτων στα μικρά νησιά της ΠΝΑ, καθώς και σε τουριστικούς και παραθαλάσσιους προορισμούς.

Ενεργειακή Υποδομή:

Ως προς τις ενεργειακές υποδομές, οι υφιστάμενες υποδομές αυτόνομων εργοστασίων παραγωγής ενέργειας καλύπτουν επαρκώς τις ανάγκες, με εξαίρεση την περίοδο τουριστικής αιχμής κατά την οποία η ζήτηση αυξάνεται υπέρμετρα.

Η ηλεκτρική διασύνδεση των νησιών με το εθνικό σύστημα μεταφοράς έχει πραγματοποιηθεί για τα νησιά που ευρίσκονται σε μικρή σχετικά απόσταση από την ηπειρωτική χώρα με υποβρύχια καλώδια στην μέση και υψηλή τάση. Σήμερα, στη Περιφέρεια αυτόνομες μονάδες παραγωγής ενέργειας είναι εγκατεστημένες σε νησιά με σημαντική τουριστική δραστηριότητα, όπως Θήρα, Κως, Μύκονος, Ρόδος και Σύρος κ.α. Ως προς τους ατμοηλεκτρικούς σταθμούς παραγωγής, που είναι και οι πιο οικονομικές μονάδες ηλεκτρικής ενέργειας για μεγάλες ποσότητες, στη Περιφέρεια υπάρχουν αρκετές μονάδες, χρησιμοποιώντας ως καύσιμο πετρέλαιο και μαζούτ. Υδροηλεκτρικοί σταθμοί παραγωγής, δεν υπάρχουν. Αντίθετα, ηλιακά πάρκα, που αποτελούν συστοιχίες ηλιακών συλλεκτών με φωτοβολταϊκά στοιχεία, λειτουργούν στην Κύθνο και στους Αρκούς καθώς και αιολικοί σταθμοί σε πολλά νησιά όπως Ρόδος, Μύκονος κ.α.

Επίσης, τα τελευταία χρόνια και ιδιαίτερα στα νησιά του Αιγαίου, πραγματοποιούνται επενδύσεις σε έργα Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στα πλαίσια της ηλεκτρικής διασύνδεσης των νησιών με το ηπειρωτικό δίκτυο της χώρας και της αξιοποίησης του πλούσιου δυναμικού ανανεώσιμων πηγών ενέργειας που αυτά διαθέτουν, καθώς και της συμβολής των έργων αυτών στους στόχους της χώρας για μείωση των εκπεμπόμενων αερίων ρύπων με Αέρια του Θερμοκηπίου (ΑτΘ). Στην ΠΝΑΙ, οι επενδύσεις στον τομέα αυτό αφορούν κυρίως στην κατασκευή αιολικών πάρκων.

Τηλεπικοινωνιακή Υποδομή:

Ως προς τα βασικά μεγέθη της τηλεπικοινωνιακής υποδομής της Περιφέρειας, οι σχετικές υποδομές κρίνονται ως ικανοποιητικές, τουλάχιστον για την εξασφάλιση κλασικών υπηρεσιών τηλεφωνίας και υπηρεσιών δεδομένων (data) στενού εύρους (narrowband). Πέραν τούτου όμως, υπάρχουν μικρότερα νησιά ή οικισμοί που δεν έχουν επαρκή υποδομή ή δεν διαθέτουν εναλλακτικούς δρόμους τηλεπικοινωνιακής σύνδεσης, που θα προσέθεταν στην ασφάλεια και αξιοπιστία του συστήματος. Ως αποτέλεσμα αυτού, το υφιστάμενο τηλεπικοινωνιακό δίκτυο, κυρίως όσον αφορά τα μικρότερα νησιά, χρειάζεται εκσυγχρονισμό και επέκταση.

Ως προς τη χρήση κινητής τηλεφωνίας, η Περιφέρεια παρουσιάζει ποσοστό χρήσης 100%, σύμφωνα με τα αποτελέσματα έρευνας του Παρατηρητηρίου για την Κοινωνία της Πληροφορίας, έναντι του 96,7 της χώρας. Σχετικά με το ευρυζωνικό τηλεπικοινωνιακό δίκτυο (συνδέσεις ADSL), η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου παρουσιάζει ένα δυναμικό προφίλ, με ιδιαίτερα αυξημένη πρόσβαση των νοικοκυριών στο διαδίκτυο, αφού είναι η δεύτερη περιφέρεια της χώρας μετά την Αττική. Η λειτουργία Τμημάτων του Πανεπιστημίου Αιγαίου που σχετίζονται με τις ΤΠΕ, δημιουργεί ευκαιρίες και προοπτικές για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ που θα ικανοποιούν ανάγκες της τοπικής οικονομίας και κοινωνίας.

Υποδομές Υγείας:

Η κάλυψη της περίθαλψης των κατοίκων των νησιών και η επίλυση του προβλήματος πρόσβασης σε οργανωμένα νοσοκομεία, είναι δύο από τα σημαντικότερα προβλήματα που πλήττουν το Νομό Κυκλάδων και το Νομό Δωδεκανήσων.

Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου λειτουργούν έξι Γενικά Νοσοκομεία, τέσσερα εκ των οποίων βρίσκονται στο Νομό Δωδεκανήσου και συγκεκριμένα στην Κάλυμνο, την Κω, την Λέρο και την Ρόδο και δυο βρίσκονται στον Νομό Κυκλάδων και συγκεκριμένα στην Σύρο και τη Νάξο. Επίσης στην ΠΝΑ λειτουργούν δεκατρία Κέντρα Υγείας, εκ των οποίων πέντε βρίσκονται στα Δωδεκάνησα και οκτώ στις Κυκλάδες.

1.6 ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

Λαμβάνοντας υπόψη την αναλυτική αξιολόγηση των επιπτώσεων σε κάθε μία ξεχωριστά περιβαλλοντική παράμετρο που έχει ο κάθε ένας αναπτυξιακός στόχος του υπό μελέτη προγράμματος, στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζεται η σύνοψη των επιπτώσεων ανά περιβαλλοντική παράμετρο για το σύνολο του υπό μελέτη ΠεΠ.

Πίνακας 1-2: Αξιολόγηση των επιπτώσεων του ΠεΠ Περιφέρειας ΝΑ ανά περιβαλλοντική παράμετρο

Περιβαλλοντική παράμετρος	Κρίσιμες ερωτήσεις αξιολόγησης	Κατεύθυνση μεταβολής	Αιτιολόγηση
	Η υλοποίηση του ΠεΠ ΝΑ 2021-2027:		
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	<ul style="list-style-type: none"> - θα δημιουργήσει συνθήκες μεταβολής της βιοποικιλότητας; - θα μεταβάλει τον αριθμό ή την εξάπλωση απειλούμενων ή ενδημικών ειδών χλωρίδας ή πανίδας; 	+ , -	<p>Οι δράσεις του Στρατηγικού Στόχου ii που αφορούν στην καλύτερη διαχείριση των στερεών και υγρών αποβλήτων, στη μείωση των εκπομπών αέριων ρύπων, στην αποτροπή πλημμυρικών φαινομένων και τη μείωση του κινδύνου φυσικών καταστροφών, έχουν τόσο άμεσες όσο και έμμεσες θετικές επιδράσεις στη χλωρίδα, πανίδα και βιοποικιλότητα λόγω της άμβλυνσης των περιβαλλοντικών πιέσεων. Δράσεις όπως π.χ. οι μονάδες αφαλάτωσης ενδέχεται να έχουν κάποιες αρνητικές επιπτώσεις στη θαλάσσια βιοποικιλότητα, αλλά το θέμα μπορεί να αντιμετωπιστεί πλήρως στα στάδια των ΜΠΕ των επιμέρους έργων. Γενικότερα αναμένονται ασθενείς αρνητικές επιπτώσεις κατά την κατασκευή των έργων, οι οποίες όμως μπορούν να μετριαστούν με κατάλληλα μέτρα κατά τη φάση της περιβαλλοντικής αδειοδότησής τους. Κατά τη λειτουργία των έργων, οι επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα είναι κατά κανόνα πολύ θετική, π.χ. η αναβάθμιση μιας ΕΕΛ έχει ως αποτέλεσμα μείωση της ρύπανσης από τη διάθεση των επεξεργασμένων λυμάτων που μετά την αναβάθμιση έχουν μικρότερο οργανικό ή και μικροβιακό φορτίο, οπότε, στην περίπτωση που η διάθεση γίνεται σε περιοχή προστατευόμενη, θα έχουμε σημαντική περιβαλλοντική ωφέλεια του οικοσυστήματος.</p> <p>Οι δράσεις του Στρατηγικού Στόχου iii (αναβάθμιση λιμενικών υποδομών, βελτίωση οδικού δικτύου) θα έχουν άμεσες και μεσοπρόθεσμες (τουλάχιστον κατά την κατασκευή και την πρώτη φάση λειτουργίας των έργων), και όσον αφορά το φυσικό ανάγλυφο μακροπρόθεσμες, αρνητικές επιπτώσεις στη χλωρίδα και την πανίδα. Το σύνολο των επιπτώσεων αυτών μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά με τα κατάλληλα μέτρα στα στάδια των ΜΠΕ των επιμέρους έργων. Οι αρνητικές επιπτώσεις εκτιμώνται ως ασθενούς έντασης και μικρής έκτασης, λόγω της περιορισμένης κλίμακας των έργων, οπότε και θεωρούνται ως μη στρατηγικής σημασίας.</p> <p>Οι δράσεις του Στρατηγικού Στόχου v που αφορούν στην ανάπτυξη παρεμβάσεων συμπλήρωσης/αναβάθμισης υποδομών και υπηρεσιών υγείας, πρόνοιας και εκπαίδευσης, εξοικονόμησης ενέργειας και ενεργειακής αναβάθμισης δημόσιων κτιρίων, υποδομών και κοινόχρηστων χώρων, ορθολογικής και αποδοτικής διαχείρισης πόσιμου ύδατος, βελτίωσης των υποδομών συλλογής, επεξεργασίας και διάθεσης λυμάτων, προστασίας και αξιοποίησης πολιτιστικών και φυσικών πόρων έχουν τόσο άμεσες όσο και έμμεσες θετικές επιδράσεις στη χλωρίδα, πανίδα και βιοποικιλότητα λόγω της άμβλυνσης των περιβαλλοντικών πιέσεων. Γενικότερα αναμένονται ασθενείς αρνητικές επιπτώσεις κατά την κατασκευή των έργων, οι οποίες όμως μπορούν να μετριαστούν με κατάλληλα μέτρα κατά τη φάση της περιβαλλοντικής αδειοδότησής τους.</p>

Περιβαλλοντική παράμετρος	Κρίσιμες ερωτήσεις αξιολόγησης		Αιτιολόγηση
	Κατεύθυνση μεταβολής	Η υλοποίηση του ΠεΠ ΝΑ 2021-2027:	
			<p>Πιέσεις ενδέχεται να ασκηθούν από την ενίσχυση των διαφόρων μορφών τουρισμού, μέσω των δράσεων του Στρατηγικού Στόχου ν, εάν η ενίσχυση αυτή πραγματοποιηθεί χωρίς περιβαλλοντική μέριμνα. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στις αρνητικές επιπτώσεις που αναμένονται από την επέκταση των τουριστικών υποδομών, ώστε να προβλέπεται κατάλληλη διαχείριση των αυξημένων μετακινήσεων και των παραγόμενων αποβλήτων από την αύξηση των επισκεπτών στο νησί, καθώς και μέτρα προστασίας των παράκτιων περιοχών και της βιοποικιλότητας.</p>
			<p>Οι δράσεις του Στρατηγικού Στόχου ii, που αφορούν στην αποτροπή της κλιματικής αλλαγής, στην αποτροπή πλημμυρικών φαινομένων και στη μείωση του κινδύνου φυσικών καταστροφών, παρουσιάζουν άμεσες και έμμεσες θετικές επιδράσεις στην ποιότητα και ποσότητα των νερών. Επιπλέον Δράσεις που σχετίζονται με τον εκσυγχρονισμό και την αναβάθμιση των υποδομών και δικτύων ύδρευσης, με την ορθολογική και αποδοτική διαχείριση του πόσιμου ύδατος και τη διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων οδηγούν σε άμεσες και θετικές μεταβολές στην ποιότητα, αλλά και ποσότητα των υδάτινων πόρων. Επιμέρους αρνητικές επιπτώσεις στα θαλάσσια ύδατα που μπορεί να προέλθουν από μονάδες αφαλάτωσης και εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων δεν έχουν σε καμία περίπτωση στρατηγικό χαρακτήρα και αντιμετωπίζονται στη φάση της περιβαλλοντικής αδειοδότησης των επιμέρους έργων.</p>
Υδατα	<ul style="list-style-type: none"> - θα μεταβάλει την κατανάλωση και τα αποθέματα νερού ή την ποιότητα των επιφανειακών ή/και υπογείων υδάτων; - θα μεταβάλει την υδρομορφολογία ποτάμιων σωμάτων; - θα μεταβάλει το βαθμό επεξεργασίας των υγρών αποβλήτων; 	<p>Οι δράσεις του Στρατηγικού Στόχου iii (αναβάθμιση λιμενικών υποδομών, βελτίωση οδικού δικτύου) θα έχουν άμεσες και μεσοπρόθεσμες (τουλάχιστον κατά την κατασκευή και την πρώτη φάση λειτουργίας των έργων), και όσον αφορά το φυσικό ανάγλυφο μακροπρόθεσμες, αρνητικές επιπτώσεις στα νερά. Το σύνολο των επιπτώσεων αυτών μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά με τα κατάλληλα μέτρα στα στάδια των ΜΠΕ των επιμέρους έργων. Οι αρνητικές επιπτώσεις εκτιμώνται ως ασθενούς έντασης και μικρής έκτασης, λόγω της περιορισμένης κλίμακας των έργων, οπότε και θεωρούνται ως μη στρατηγικής σημασίας.</p>	
			<p>Οι δράσεις του Στρατηγικού Στόχου ν που αφορούν στην ανάπτυξη παρεμβάσεων συμπλήρωσης/αναβάθμισης υποδομών και υπηρεσιών υγείας, πρόνοιας και εκπαίδευσης, εξοικονόμησης ενέργειας και ενεργειακής αναβάθμισης δημόσιων κτιρίων, υποδομών και κοινόχρηστων χώρων, ορθολογικής και αποδοτικής διαχείρισης πόσιμου ύδατος, βελτίωσης των υποδομών συλλογής, επεξεργασίας και διάθεσης λυμάτων, προστασίας και αξιοποίησης πολιτιστικών και φυσικών πόρων έχουν τόσο άμεσες όσο και έμμεσες θετικές επιδράσεις στα νερά λόγω της άμβλυνσης των περιβαλλοντικών πιέσεων. Γενικότερα αναμένονται ασθενείς αρνητικές επιπτώσεις κατά την κατασκευή των έργων, οι οποίες</p>

Περιβαλλοντική παράμετρος	Κρίσιμες ερωτήσεις αξιολόγησης	Κατεύθυνση μεταβολής	Αιτιολόγηση
	Η υλοποίηση του ΠεΠ ΝΑ 2021-2027:		
			<p>όμως μπορούν να μετριαστούν με κατάλληλα μέτρα κατά τη φάση της περιβαλλοντικής αδειοδότησής τους.</p> <p>Πιέσεις ενδέχεται να ασκηθούν από την ενίσχυση των διαφόρων μορφών τουρισμού, μέσω των δράσεων του Στρατηγικού Στόχου ν, εάν η ενίσχυση αυτή πραγματοποιηθεί χωρίς περιβαλλοντική μέριμνα. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στις αρνητικές επιπτώσεις που αναμένονται από την επέκταση των τουριστικών υποδομών, ώστε να προβλέπεται κατάλληλη διαχείριση των αυξημένων μετακινήσεων και των παραγόμενων αποβλήτων από την αύξηση των επισκεπτών στο νησί, καθώς και μέτρα προστασίας των παράκτιων περιοχών.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - Θα μεταβάλει τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του εδάφους; - Θα μεταβάλει την παραγωγή, σύσταση, διάθεση και ανακύκλωση των στερεών απορριμμάτων; - Θα μεταβάλει το ανάγλυφο σημαντικών εκτάσεων; - Θα μεταβάλει την εικόνα περιοχών με φυσικό κάλλος ή/και με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο; 	+ , -	<p>Οι δράσεις του Στρατηγικού Στόχου ii, που αφορούν στην αποτροπή της κλιματικής αλλαγής, στην αποτροπή πλημμυρικών φαινομένων και στην ορθολογικότερη διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων, αναμένεται να συνοδεύονται από άμεσες και έμμεσες βελτιώσεις στο έδαφος και τα τοπία της Περιφέρειας.</p> <p>Οι δράσεις του Στρατηγικού Στόχου iii (αναβάθμιση λιμενικών υποδομών, βελτίωση οδικού δικτύου) θα έχουν άμεσες και μεσοπρόθεσμες (τουλάχιστον κατά την κατασκευή και την πρώτη φάση λειτουργίας των έργων), και όσον αφορά το φυσικό ανάγλυφο μακροπρόθεσμες, αρνητικές επιπτώσεις στο έδαφος και το τοπίο. Το σύνολο των επιπτώσεων αυτών μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά με τα κατάλληλα μέτρα στα στάδια των ΜΠΕ των επιμέρους έργων. Οι αρνητικές επιπτώσεις εκτιμώνται ως ασθενούς έντασης και μικρής έκτασης, λόγω της περιορισμένης κλίμακας των έργων, οπότε και θεωρούνται ως μη στρατηγικής σημασίας.</p> <p>Οι δράσεις του Στρατηγικού Στόχου ν που αφορούν στην ανάπτυξη παρεμβάσεων συμπλήρωσης/αναβάθμισης υποδομών και υπηρεσιών υγείας, πρόνοιας και εκπαίδευσης, εξοικονόμησης ενέργειας και ενεργειακής αναβάθμισης δημόσιων κτιρίων, υποδομών και κοινόχρηστων χώρων, ορθολογικής και αποδοτικής διαχείρισης πόσιμου ύδατος, βελτίωσης των υποδομών συλλογής, επεξεργασίας και διάθεσης λυμάτων, προστασίας και αξιοποίησης πολιτιστικών και φυσικών πόρων έχουν τόσο άμεσες όσο και έμμεσες θετικές επιδράσεις στο έδαφος και το τοπίο λόγω της άμβλυνσης των περιβαλλοντικών πιέσεων. Γενικότερα αναμένονται ασθενείς αρνητικές επιπτώσεις κατά την κατασκευή των έργων, οι οποίες όμως μπορούν να μετριαστούν με κατάλληλα μέτρα κατά τη φάση της περιβαλλοντικής αδειοδότησής τους.</p> <p>Πιέσεις ενδέχεται να ασκηθούν από την ενίσχυση των διαφόρων μορφών τουρισμού, μέσω των δράσεων του Στρατηγικού Στόχου ν, εάν η ενίσχυση αυτή πραγματοποιηθεί χωρίς</p>

Περιβαλλοντική παράμετρος	Κρίσιμες ερωτήσεις αξιολόγησης		Αιτιολόγηση
	Κατεύθυνση μεταβολής	Η υλοποίηση του ΠεΠ ΝΑ 2021-2027:	
Χρήσεις γης		<ul style="list-style-type: none"> - Θα προκαλέσει εκτεταμένες αλλαγές στις χρήσεις γης; 	<p>περιβαλλοντική μέριμνα. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στις αρνητικές επιπτώσεις που αναμένονται από την επέκταση των τουριστικών υποδομών, ώστε να προβλέπεται κατάλληλη διαχείριση των αυξημένων μετακινήσεων και των παραγόμενων προβλημάτων από την αύξηση των επισκεπτών στο νησί, καθώς και μέτρα προστασίας των παράκτιων περιοχών.</p> <p>Οι δράσεις του Στρατηγικού Στόχου ii, για την κατασκευή ή αναβάθμιση – ενίσχυση υφιστάμενων υποδομών επεξεργασίας λυμάτων και δικτύων ύδρευσης θα επιδράσουν μακροπρόθεσμα θετικά στην υφιστάμενη χωροταξία και την οικιστική ανάπτυξη στην περιοχή μελέτης, καθώς οι νέες υποδομές θα αυξήσουν την ελκυστικότητα της περιοχής τόσο για επενδύσεις όσο και για κατοικία.</p> <p>Οι δράσεις του Στρατηγικού Στόχου iii θα έχουν άμεσες αρνητικές επιπτώσεις λόγω της κατάληψης από τα έργα (κυρίως τα οδικά) των υφιστάμενων χρήσεων γης. Εντούτοις, λόγω της μικρής έκτασης της κατάληψης, θεωρείται αντίστοιχα μικρή και η ένταση της επίπτωσης και ως εκ τούτου μη στρατηγικού χαρακτήρα. Μακροπρόθεσμα τα έργα υποδομής δημιουργούν υπεραξίες στις χρήσεις γης των περιοχών εμβέλειάς τους προκαλώντας θετικές επιδράσεις στην εν λόγω περιβαλλοντική παράμετρο.</p>
Πολιτιστικό περιβάλλον		<ul style="list-style-type: none"> - Θα επηρεάσει με ουσιαστικό τρόπο στοιχεία ή χώρους της πολιτισμικής κληρονομιάς; 	<p>Κάποιες άλλες από τις προβλεπόμενες δράσεις του Στρατηγικού Στόχου i όπως η ενίσχυση ανάπτυξης ψηφιακών εργαλείων και εφαρμογών προβολής των σημείων τουριστικού, πολιτιστικού και ιστορικού ενδιαφέροντος και των πολιτιστικών δρώμενων, καθώς και ξενάγησης και πληροφόρησης των επισκεπτών έχουν θετικές επιδράσεις στο πολιτιστικό περιβάλλον.</p> <p>Οι δράσεις του Στρατηγικού Στόχου iii που αφορούν τη βελτίωση της πρόσβασης σε σημαντικούς πολιτιστικούς προορισμούς θα έχουν θετικές επιδράσεις στο πολιτιστικό περιβάλλον. Η αναβάθμιση του οδικού δικτύου και η δυνατότητα εύκολης και ασφαλούς μετακίνησης τουριστών θα ενθαρρύνει τις επισκέψεις στους πολιτιστικούς χώρους της Περιφέρειας και κατ'επέκταση θα συμβάλει στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Κάποιες από τις δράσεις του Στρατηγικού Στόχου iv αφορούν παρεμβάσεις προστασίας, διαχείρισης, ανάδειξης και προβολής μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, ενίσχυσης μουσειακών υποδομών, έργων υποδομής για την προστασία και ανάδειξη της φυσικής κληρονομιάς κλπ με άμεσες θετικές επιπτώσεις στο πολιτιστικό περιβάλλον της Περιφέρειας. Επιπλέον προβλέπεται ανάπτυξη ολοκληρωμένων τουριστικών προσβάσιμων προορισμών, ανάπτυξη υποδομών και υπηρεσιών εναλλακτικού τουρισμού, και δράσεις για την προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.</p> <p>Οι δράσεις του Στρατηγικού Στόχου v που αφορούν την προστασία και αξιοποίηση</p>

Περιβαλλοντική παράμετρος	Κρίσιμες ερωτήσεις αξιολόγησης	Κατεύθυνση μεταβολής	Αιτιολόγηση
	Η υλοποίηση του ΠεΠ ΝΑ 2021-2027:		
Ατμόσφαιρα	<ul style="list-style-type: none"> – Θα μεταβάλει την ποιότητα του αέρα; 	+ , -	<p>πολιτιστικών και φυσικών πόρων και την ανάδειξη του ιδιαίτερου αρχιτεκτονικού και κτιριακού αποθέματος έχουν θετικές επιπτώσεις στο πολιτισμικό περιβάλλον.</p> <p>Οι δράσεις του Στρατηγικού Στόχου ii, που σχετίζονται με τη μείωση των εκπομπών αερίων ρύπων και την αποτροπή της κλιματικής αλλαγής θα έχουν θετικές και μακροπρόθεσμες επιδράσεις στην ποιότητα της ατμόσφαιρας κατά τη φάση κατασκευής των έργων του Στρατηγικού Στόχου iii αναμένεται επιβάρυνση στο ατμοσφαιρικό περιβάλλον. Τέτοιου είδους επιπτώσεις δε θεωρούνται στρατηγικού επιπέδου και είναι πλήρως αντιμετώπισιμες στο επόμενο στάδιο περιβαλλοντικής αδειοδότησης των επιμέρους έργων. Επιπλέον η πύκνωση του οδικού δικτύου και η βελτίωση των συνθηκών κυκλοφορίας, ως αποτέλεσμα των στόχων και παρεμβάσεων του Στρατηγικού Στόχου iii, αναμένεται να οδηγήσουν σε αύξηση των εκπομπών ρύπων στην ατμόσφαιρα. Ο ρυθμός της αύξησης εκπομπών δεν προβλέπεται να είναι μεγάλος, στοιχείο που σε συνδυασμό με την καλή ποιότητα του αέρα σήμερα, δεν προϋποθέτει για ανησυχητικές μεταβολές.</p>
Κλίμα	<ul style="list-style-type: none"> – Θα μεταβάλει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου; 	+	<p>Οι δράσεις του Στρατηγικού Στόχου ii, που σχετίζονται με τη μείωση των εκπομπών αερίων ρύπων και την αποτροπή της κλιματικής αλλαγής έχει έμμεσες, θετικές και μακροπρόθεσμες επιδράσεις στο κλίμα.</p>
Πληθυσμός	<ul style="list-style-type: none"> – Θα μεταβάλει τη γονιμότητα ή το μέσο αριθμό τέκνων ανά γυναίκα; – Θα μεταβάλει τη θνησιμότητα ή το μέσο προσδόκιμο χρόνο ζωής; 	+	<p>Ο πληθυσμός ευεργετείται από τις δράσεις του Στρατηγικού στόχου ii για τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και των αερίων του θερμοκηπίου, μέσα από τις οποίες μπορεί να υπάρξει μακροπρόθεσμα θετική μεταβολή στο προσδόκιμο ζωής. Επιπλέον ο πληθυσμός ευεργετείται άμεσα και μακροπρόθεσμα από τις δράσεις για τη μείωση των κινδύνων φυσικών καταστροφών καθώς και από την αύξηση στα ποσοστά απασχόλησης, καθώς κατά την κατασκευή των έργων θα απασχοληθούν εργαζόμενοι.</p> <p>Η αναβάθμιση τμημάτων του οδικού δικτύου, οι παρεμβάσεις ενεργητικής/ παθητικής οδικής ασφάλειας, η αναβάθμιση των λιμενικών υποδομών των λιμένων καθώς και η ανάπτυξη συστημάτων και εφαρμογών για λιμάνια και ασφάλειας λιμενικών εγκαταστάσεων και ναυσιπλοΐας (μέσω των δράσεων του Στρατηγικού στόχου iii) θα έχουν θετική επίπτωση στην ασφάλεια του πληθυσμού .</p> <p>Οι δράσεις που προβλέπονται στα πλαίσια του Στρατηγικού Στόχου iv είναι καθαρά κοινωνικού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα με έμμεσες θετικές επιδράσεις στον πληθυσμό. Η ανάπτυξη κοινωνικών υποδομών , οι κοινωνικές επενδύσεις για τη στήριξη της οικογένειας και την ενίσχυση της προσχολικής αγωγής, καθώς και οι υπόλοιπες παρεμβάσεις για τη στήριξη της δημόσιας εκπαίδευσης, αποτελούν το βασικό εργαλείο παρέμβασης για τον μετριασμό των δυσμενών δημογραφικών τάσεων και την εξασφάλιση κοινωνικής συνοχής και ίσως ευκαιριών για όλους.</p>

Περιβαλλοντική παράμετρος	Κρίσιμες ερωτήσεις αξιολόγησης Η υλοποίηση του ΠεΠ ΝΑ 2021-2027:	Κατεύθυνση μεταβολής	Αιτιολόγηση
			<p>Επιπλέον επιδιώκεται η τόνωση της αγοράς εργασίας και η δημιουργία νέων βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, μέσω δράσεων ενίσχυσης των δεξιοτήτων των ανέργων και των οικονομικά μη ενεργών, καθώς και δράσεων προώθησης στην απασχόληση και τόνωσης της επιχειρηματικότητας και της αυτοαπασχόλησης (άνεργοι, οικονομικά μη ενεργοί, πτυχιούχοι, κοινωνική επιχειρηματικότητα κοκ) στους κλάδους αιχμής αλλά και τους αναδυόμενους τομείς της περιφερειακής οικονομίας (τουρισμός, αγροδιατροφή, αλιεία και υδατοκαλλιέργειες, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, κυκλική οικονομία κοκ), σύμφωνα με τις περιφερειακές προτεραιότητες της Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης. Οι δράσεις αυτές δύναται να συσχετιστούν με έμμεσες, ασθeneis και θετικές επιπτώσεις στον τομέα του πληθυσμού και ειδικότερα στους ανέργους, στους εργαζόμενους και στους επιχειρηματίες. Περιλαμβάνονται επίσης δράσεις για την κοινωνικοοικονομική ένταξη των μεταναστών / δικαιούχων διεθνούς προσασίας που διαβιούν στην Περιφέρεια, για την εξασφάλιση ίσης μεταχείρισης των ατόμων με διαφορετική φυλετική ή εθνοτική καταγωγή και θρησκεία, την ενίσχυση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές και ποιοτικές κοινωνικές υπηρεσίες, υπηρεσίες οικογενειακής και κοινοτικής φροντίδας, υγειονομικής περίθαλψης και μακροχρόνιας φροντίδας ατόμων που βρίσκονται σε μειονεκτική ή ευάλωτη κατάσταση (ΆμεΑ, άστεγοι, γυναίκες θύματα βίας, μετανάστες, Ρομά, ηλικιωμένοι, ευάλωτα παιδιά και εύλωτοι υγειονομικά πολίτες). Ειδικότερα στον τομέα της υγείας και της πρόνοιας προβλέπεται επέκταση και αναβάθμιση των κτιριακών υποδομών των νοσοκομειακών μονάδων και των Κέντρων Υγείας της Περιφέρειας, ικανοποίηση των αναγκών των μονάδων αυτών σε υγειονομικό εξοπλισμό, προμήθεια εξοπλισμού κινητών μονάδων και εξοπλισμού ΤΠΕ για την εσωτερική οργάνωση και την εξυπηρέτηση των πολιτών. Πέρα από την άμεση ενίσχυση της κοινωνικής ωφέλειας, είναι απαραίτητες για την αντιμετώπιση της πρόκλησης της εξάπλωσης της τρέχουσας και ενδεχόμενων μελλοντικών πανδημιών και για κάθε απειλή για την δημόσια υγεία.</p> <p>Στον τομέα του πολιτισμού προβλεπονται παρεμβάσεις προστασίας, διαχείρισης, ανάδειξης και προβολής μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, ενίσχυσης μουσειακών υποδομών, έργων υποδομής για την προστασία και ανάδειξη της φυσικής κληρονομιάς κλπ με άμεσες θετικές επιπτώσεις στο πολιτιστικό περιβάλλον της Περιφέρειας.</p> <p>Επιπλέον προβλέπονται ανάπτυξη ολοκληρωμένων τουριστικών προσβάσιμων προορισμών, ανάπτυξη υποδομών και υπηρεσιών εναλλακτικού τουρισμού, και δράσεις για την προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.</p> <p>Οι δράσεις του Στρατηγικού Στόχου ν προσβλέπουν σε περαιτέρω αναπτυξιακή ώθηση της οικονομίας της με έμφαση σε νέα διαφοροποιημένα προϊόντα και υπηρεσίες. Ωστόσο,</p>

Περιβαλλοντική παράμετρος	Κρίσιμες ερωτήσεις αξιολόγησης	Κατεύθυνση μεταβολής	Αιτιολόγηση
	Η υλοποίηση του ΠεΠ ΝΑ 2021-2027:		
Υγεία	<p>– θα μεταβάλει την έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε περιβαλλοντικό κίνδυνο;</p>		<p>αρκετές από τις δράσεις, ειδικά στον τομέα του πολιτισμού, έχουν και άμεση επίδραση στην κοινωνική ευημερία των πολιτών και επομένως εξυπηρετούν ταυτόχρονα και κοινωνικές αναπτυξιακές ανάγκες. Έμφαση θα δοθεί στην αντιμετώπιση των προβλημάτων γεωγραφικής απομόνωσης, της έλλειψης βασικών υποδομών και του μικρού βαθμού αξιοποίησης των πόρων, καθώς και στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού στα τριάντα (30) μικρά νησιά της ΠΝΑ.αντιμετώπιση των προβλημάτων γεωγραφικής απομόνωσης, της έλλειψης βασικών υποδομών και του μικρού βαθμού. Το Περιφερειακό Πρόγραμμα Νοτίου Αιγαίου 2021-2027 θα ενισχύσει την εφαρμογή μιας ή περισσότερων στρατηγικών Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης (ΟΧΕ), για τα μικρά νησιά, με έμφαση στην ανάπτυξη παρεμβάσεων συμπλήρωσης/αναβάθμισης υποδομών και υπηρεσιών υγείας, πρόνοιας και εκπαίδευσης, ορθολογικής και αποδοτικής διαχείρισης πόσιμου ύδατος, βελτίωσης των υποδομών συλλογής, επεξεργασίας και διάθεσης λυμάτων, προστασίας και αξιοποίησης πολιτιστικών και φυσικών πόρων, , αξιοποίησης ΤΠΕ, καθώς και δημιουργίας προϋποθέσεων οικονομικής ανάπτυξης αλλά και βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων και επισκεπτών.</p> <p>Σημαντικές θετικές επιδράσεις στην υγεία και εμέσως και στον πληθυσμό έχουν οι δράσεις του Στρατηγικού στόχου i όπως η ανάπτυξη πρωτοβουλιών στον τομέα της τηλειατρικής. Η τηλειατρική αφορά στη χρήση των ΤΠΕ για τη βελτίωση της υγείας των ασθενών, μέσω της αυξημένης πρόσβασης σε φροντίδα και ιατρική πληροφόρηση. Η συγκεκριμένη κατηγορία δράσεων αποσκοπεί στην αντιμετώπιση της πιεστικής ανάγκης για βελτίωση της πρόσβασης των κατοίκων σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας και την άρση της υγειονομικής απομόνωσης, λόγω του πολυνησιωτικού χαρακτήρα της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου.</p> <p>Οι δράσεις του Στρατηγικού Στόχου ii, όπως η ορθότερη διαχείριση του πόσιμου νερού και η βελτίωση της ποιότητας του, η ορθότερη διαχείριση των στερεών και υγρών αποβλήτων, η μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και των αερίων του θερμοκηπίου, η μείωση των κινδύνων φυσικών καταστροφών μπορούν να συμβάλουν θετικά στην εξασφάλιση της δημόσιας υγείας.</p> <p>Στο πλαίσιο του Στρατηγικού Στόχου iv, για τον τομέα της υγείας και της πρόνοιας προβλέπεται επέκταση και αναβάθμιση των υποδομών των μονάδων υγείας της Περιφέρειας, με έμφαση στην αναβάθμιση του ιατρικού εξοπλισμού, των εργαστηρίων καθώς και δημιουργία και αναβάθμιση υποδομών πρόνοιας. Πέρα από την άμεση ενίσχυση της κοινωνικής ωφέλειας, είναι απαραίτητες για την αντιμετώπιση της πρόκλησης της εξάπλωσης της τρέχουσας και ενδεχόμενων μελλοντικών πανδημιών και για κάθε απειλή για την δημόσια υγεία.</p>

Περιβαλλοντική παράμετρος	Κρίσιμες ερωτήσεις αξιολόγησης		Αιτιολόγηση
	Κρίσιμες ερωτήσεις αξιολόγησης	Κατεύθυνση μεταβολής	
<p>Υλικά Περιουσιακά Στοιχεία</p> <p>– Θα μεταβάλλει υλικά περιουσιακά στοιχεία μέσω εκτεταμένων απαλλοτριώσεων ή κατανομής δημοσίων εκτάσεων σε ιδιώτες;</p>	<p>Η υλοποίηση του ΠεΠ ΝΑ 2021-2027:</p>	<p>+</p>	<p>Οι δράσεις του Στρατηγικού Στόχου ii που αφορούν στην αποτροπή της κλιματικής αλλαγής και τη μείωση των κινδύνων φυσικών καταστροφών έχουν θετική επίδραση στα υλικά περιουσιακά στοιχεία.</p> <p>Οι δράσεις του Στρατηγικού Στόχου iii ενδεχομένως οδηγήσουν (μέσω αναγκασιωτών απαλλοτριώσεων) σε επιπτώσεις σε υλικά περιουσιακά στοιχεία. Επιπλέον αρνητικές επιπτώσεις θα έχουν ενδεχομένως σε τεχνικές υποδομές της περιοχής, όπως υφιστάμενα δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης εντός πόλεων ή περιαιστικά, με τις εκσκαφές που θα απαιτηθούν. Η επίπτωση αυτή όμως είναι τοπικά περιορισμένη και μικρής έκτασης και ως εκ τούτου δεν εκτιμάται ως στρατηγικού χαρακτήρα. Μακροπρόθεσμα όμως τα έργα υποδομής δημιουργούν υπεραξίες στα περιουσιακά στοιχεία των περιοχών εμπέλειάς τους προκαλώντας θετικές επιδράσεις στην εν λόγω περιβαλλοντική παράμετρο.</p>
<p>Κοινωνικό - Οικονομικό Περιβάλλον</p> <ul style="list-style-type: none"> • Θα συμβάλει στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής; • Θα δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας; • Θα βελτιώσει την ποιότητα ζωής των πολιτών; 		+	<p>Οι δράσεις που προβλέπονται στα πλαίσια του στρατηγικού στόχου i είναι καθαρά κοινωνικού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα. Ειδικότερα περιλαμβάνονται δράσεις που αφορούν στην ενίσχυση των ερευνητικών υποδομών, ή/και άλλων περιουσιακών στοιχείων των πανεπιστημιακών και ερευνητικών ιδρυμάτων που εδρεύουν ή δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια, στην ανάπτυξη ερευνητικών δραστηριοτήτων για την υποστήριξη της εφαρμογής της στρατηγικής εξέλιξης εξειδίκευσης, στην προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας, στην εφαρμογή των σχεδίων ανάπτυξης ή/και βελτίωσης των υπηρεσιών ενισχύοντας επενδύσεις σε υποδομές και εξοπλισμό κλπ.</p> <p>Επιπλέον περιλαμβάνονται δράσεις στήριξης επενδυτικών σχεδίων που στοχεύουν στην ανάπτυξη διαφοροποιημένων τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών, στην αναβάθμιση και εκσυγχρονισμό των παραγωγικών υποδομών και διαδικασιών με θετικές επιδράσεις στην οικονομία της Περιφέρειας. Οι δράσεις του Στρατηγικού Στόχου ii που αφορούν την ορθή διαχείριση των πόρων και την προστασία του περιβάλλοντος αποτελούν προϋπόθεση για την ανάπτυξη μιας οικονομίας. Η υλοποίηση δράσεων που θα προλαμβάνουν ή θα περιορίζουν τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής οδηγούν στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης μετά από την εκδήλωση των καταστροφικών φαινομένων και στην ομαλή επαναφορά των υποδομών σε λειτουργία. Εκτός από την προστασία του περιβάλλοντος, οι πράσινες πόλεις προσφέρουν, μια καλύτερη ποιότητα ζωής στους κατοίκους τους και συνεισφέρουν στην προσέλκυση επενδύσεων. Οι δράσεις του Στρατηγικού Στόχου iii (υποδομές μεταφορών) αποτελούν βασικό παράγοντα για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Περιφέρειας. Το σύνολο σχεδόν των οικονομικών δραστηριοτήτων μιας πολυνησιωτικής περιφέρειας συνδέεται άμεσα με την επάρκεια και την αξιοπιστία των υποδομών μεταφορών, γεγονός που επαυξάνεται από τη σημαντική θέση του τουρισμού</p>

Περιβαλλοντική παράμετρος	Κρίσιμες ερωτήσεις αξιολόγησης Η υλοποίηση του ΠεΠ ΝΑ 2021-2027:	Κατεύθυνση μεταβολής	Αιτιολόγηση
			<p>και συναφών δραστηριοτήτων στα οικονομικά μεγέθη της ΠΝΑΙ. Η ανάπτυξη των υποδομών, οδικών, λιμενικών και άλλων, εξασφαλίζει και την άμβλυση των ανισοτήτων που απορρέουν από την απομόνωση κάποιων νησιών και τον κοινωνικό αντίκτυπο που προκαλεί αυτή η απομόνωση. Η υλοποίηση έργων υποδομών θα συμβάλει στη βελτίωση της σύνδεσης πυλών εισόδου/εξόδου με τα νησιωτικά κέντρα και τουριστικούς προορισμούς, στη βελτίωση της πρόσβασης σε σημαντικούς τουριστικούς και πολιτιστικούς προορισμούς, στην εξυπηρέτηση της επιβατικής ζήτησης και των αναγκών για μεταφορά εμπορευμάτων, στη βελτίωση των τουριστικών υπηρεσιών και στην ενθάρρυνση ανάπτυξης επενδύσεων. Τέλος θα εξασφαλιστεί η σύνδεση των περιοχών της Περιφέρειας και κατ'επέκταση της χώρας με τα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών.</p> <p>Οι δράσεις που προβλέπονται στα πλαίσια του Στρατηγικού Στόχου iv όπως η ανάπτυξη υποδομών εκπαίδευσης, οι κοινωνικές επενδύσεις για τη στήριξη της οικογένειας και την ενίσχυση της προσχολικής αγωγής, καθώς και οι υπόλοιπες παρεμβάσεις για τη στήριξη της δημόσιας εκπαίδευσης, αποτελούν το βασικό εργαλείο παρέμβασης για τον μετριασμό των δυσμενών δημογραφικών τάσεων και την εξασφάλιση κοινωνικής συνοχής και ίσων ευκαιριών για όλους. Επιπλέον επιδιώκεται η τόνωση της αγοράς εργασίας και η δημιουργία νέων βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, μέσω δράσεων ενίσχυσης των δεξιοτήτων των ανέργων και των οικονομικά μη ενεργών, καθώς και δράσεων προώθησης στην απασχόληση και τόνωσης της επιχειρηματικότητας και της αυτοαπασχόλησης (άνεργοι, οικονομικά μη ενεργοί, πτυχιούχοι, κοινωνική επιχειρηματικότητα κοκ) στους κλάδους αιχμής αλλά και τους αναδυόμενους τομείς της περιφερειακής οικονομίας (τουρισμός, αγροδιατροφή, αλιεία και υδατοκαλλιέργειες, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, κυκλική οικονομία κοκ), σύμφωνα με τις περιφερειακές προτεραιότητες της Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης. Περιλαμβάνονται επίσης δράσεις για την κοινωνικοοικονομική ένταξη των μεταναστών / δικαιούχων διεθνούς προσασίας που διαβιούν στην Περιφέρεια, για την εξασφάλιση ίσης μεταχείρισης των ατόμων με διαφορετική φυλετική ή εθνοτική καταγωγή και θρησκεία, την ενίσχυση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές και ποιοτικές κοινωνικές υπηρεσίες, υπηρεσίες οικογενειακής και κοινοτικής φροντίδας, υγειονομικής περίθαλψης και μακροχρόνιας φροντίδας ατόμων που βρίσκονται σε μειονεκτική ή ευάλωτη κατάσταση (ΑμεΑ, άστενοι, γυναικείες θύματα βίας, μετανάστες, Ρομά, ηλικιωμένοι, ευάλωτα παιδιά και εύλωτοι υγειονομικά πολίτες). Ειδικότερα στον τομέα της υγείας και της πρόνοιας προβλέπεται επέκταση και αναβάθμιση των υποδομών των μονάδων υγείας της Περιφέρειας, με έμφαση στην αναβάθμιση του ιατρικού εξοπλισμού, των εργαστηρίων καθώς και δημιουργία και</p>

Περιβαλλοντική παράμετρος	Κρίσιμες ερωτήσεις αξιολόγησης Η υλοποίηση του ΠεΠ ΝΑ 2021-2027:	Κατεύθυνση μεταβολής	Αιτιολόγηση
			<p>ανάθεση υποδομών πρόνοιας. Πέρα από την άμεση ενίσχυση της κοινωνικής ωφέλειας, είναι απαραίτητες για την αντιμετώπιση της πρόκλησης της εξάλειψης της τρέχουσας και ενδεχόμενων μελλοντικών πανδημιών και για κάθε απειλή για την δημόσια υγεία. Στον τομέα του πολιτισμού προβλέπονται παρεμβάσεις προστασίας, διαχείρισης, ανάδειξης και προβολής μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, ενίσχυσης μουσειακών υποδομών, έργων υποδομής για την προστασία και ανάδειξη της φυσικής κληρονομιάς κλπ με άμεσες θετικές επιπτώσεις στο πολιτιστικό περιβάλλον της Περιφέρειας. Επιπλέον προβλέπονται ανάπτυξη ολοκληρωμένων τουριστικών προσβάσιμων προορισμών, ανάπτυξη υποδομών και υπηρεσιών εναλλακτικού τουρισμού, και δράσεις για την προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.</p> <p>Οι δράσεις του Στρατηγικού Στόχου ν προσβλέπουν σε περαιτέρω αναπτυξιακή ώθηση της οικονομίας της με έμφαση σε νέα διαφοροποιημένα προϊόντα και υπηρεσίες. Ωστόσο, αρκετές από τις δράσεις, ειδικά στον τομέα του πολιτισμού, έχουν και άμεση επίδραση στην κοινωνική ευημερία των πολιτών και επομένως εξυπηρετούν ταυτόχρονα και κοινωνικές αναπτυξιακές ανάγκες. Έμφαση θα δοθεί στην αντιμετώπιση των προβλημάτων γεωγραφικής απομόνωσης, της έλλειψης βασικών υποδομών και του μικρού βαθμού αξιοποίησης των πόρων, καθώς και στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού στα τριάντα (30) μικρά νησιά της Π.ΝΑ. αντιμετώπιση των προβλημάτων γεωγραφικής απομόνωσης, της έλλειψης βασικών υποδομών και του μικρού βαθμού. Το ΠεΠ ΝΑ 2021-2027θα ενισχύσει την εφαρμογή μιας ή περισσότερων στρατηγικών Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης (ΟΧΕ), για τα μικρά νησιά, με έμφαση στην ανάπτυξη παρεμβάσεων συμπλήρωσης/αναβάθμισης υποδομών και υπηρεσιών υγείας, πρόνοιας και εκπαίδευσης, ορθολογικής και αποδοτικής διαχείρισης πόσιμου ύδατος, βελτίωσης των υποδομών συλλογής, επεξεργασίας και διάθεσης λυμάτων, προστασίας και αξιοποίησης πολιτιστικών και φυσικών πόρων, , αξιοποίησης ΤΠΕ, καθώς και δημιουργίας προϋποθέσεων οικονομικής ανάπτυξης αλλά και βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων και επισκεπτών.Σημαντική μπορεί να είναι η αναπτυξιακή ώθηση από την προστασία και αξιοποίηση πολιτιστικών και φυσικών πόρων και την ανάδειξη του ιδιαίτερου αρχιτεκτονικού και κτιριακού αποθέματος της Περιφέρειας. Οι δράσεις αυτές αφορούν στην προστασία, διαφύλαξη και ανάδειξη της πολιτιστικής, φυσικής κληρονομιάς της Περιφέρειας και παράλληλα στην αρμονική ένταξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων στην προσβάσιμη αναβάθμιση και διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος.</p>

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Με βάση την παραπάνω ανάλυση προκύπτει ότι το υπό μελέτη ΠεΠ ΝΑ 2021-2027 παρουσιάζει θετικές συσχετίσεις με το σύνολο των εξεταζόμενων περιβαλλοντικών παραμέτρων, ενώ το σύνολο των αρνητικών επιπτώσεων που εντοπίστηκαν είναι τοπικά ή/και χρονικά περιορισμένες και δε συνιστούν επιπτώσεις στρατηγικού χαρακτήρα, δυνάμενες να αντιμετωπιστούν πλήρως και αποτελεσματικά σε επόμενο στάδιο περιβαλλοντικής αδειοδότησης των προτεινόμενων έργων .

Στον ακόλουθο πίνακα συνοψίζεται η περιβαλλοντική εικόνα του υπό μελέτη ΠεΠ ΝΑ 2021-2027 και ο βαθμός συσχέτισης των επιπτώσεων με κάθε περιβαλλοντική παράμετρο.

Πίνακας 1-3: Σύνοψη της περιβαλλοντικής εικόνας του ΠεΠ ΝΑ 2021-2027

Περιβαλλοντική Παράμετρος Αναφοράς	Αξιολόγηση	
	Μεταβολές στρατηγικού χαρακτήρα	Μεταβολές μη στρατηγικού χαρακτήρα
Βιοποικιλότητα, Χλωρίδα, Πανίδα	+	-
Ύδατα	+	-
Έδαφος – Τοπίο	+	-
Χρήσεις γης	+	-
Πολιτιστικό περιβάλλον	+	
Ατμόσφαιρα	+	-
Κλίμα	+	
Πληθυσμός	+	
Υγεία	+	
Υλικά Περιουσιακά Στοιχεία	+	-
Κοινωνικό - Οικονομικό Περιβάλλον	+	

Για την απεικόνιση του βαθμού συσχέτισης των επιπτώσεων με το υπό μελέτη ΠεΠ ΝΑ 2021-2027 χρησιμοποιείται χρωματική κλίμακα ανάλογη με αυτήν της έντασης των επιπτώσεων:

Ασθενής συσχέτιση

Μέτρια συσχέτιση

Ισχυρή συσχέτιση

Προτεινόμενα Μέτρα Αντιμετώπιση Επιπτώσεων

Δεδομένης της έλλειψης αρνητικών επιπτώσεων στρατηγικού χαρακτήρα του υπό μελέτη Προγράμματος, δίνονται γενικές κατευθύνσεις για τα μέτρα που θα πρέπει να προταθούν σε επόμενα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης των έργων που σχετίζονται με το υπό μελέτη Πρόγραμμα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων μη στρατηγικού χαρακτήρα.

- ✚ **Βιοποικιλότητα – χλωρίδα – πανίδα:** Οι δράσεις (που σχετίζονται με την κατασκευή έργων υποδομής) θα έχουν άμεσες και βραχυ - μεσοπρόθεσμες αρνητικές επιπτώσεις στη χλωρίδα και την πανίδα. Το σύνολο των επιπτώσεων αυτών θεωρούνται ως μικρής έκτασης και μη στρατηγικής σημασίας και εκτιμάται ότι δύναται να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά στο επόμενο στάδιο περιβαλλοντικής αδειοδότησης των επιμέρους έργων.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Τα μέτρα που θα προταθούν στις επιμέρους ΜΠΕ των σχετιζόμενων με το υπό μελέτη Πρόγραμμα έργων θα πρέπει οπωσδήποτε να περιλαμβάνουν μέτρα για την εξασφάλιση της ορθής εργοταξιακής πρακτικής και την περιβαλλοντικά αποδεκτή λειτουργία των εργοταξίων (όπως π.χ. μέτρα για τη διαχείριση των αποβλήτων, ιδιαίτερα των επικίνδυνων, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, μέτρα για την αποφυγή ρύπανσης ή τον περιορισμό της σε περίπτωση ατυχηματικής ρύπανσης κλπ).

Επίσης θα πρέπει να προτείνονται μέτρα για τον περιορισμό των επεμβάσεων στις απολύτως αναγκαίες, ενώ σε θέσεις όπου από το σχεδιασμό των έργων προβλέπονται ισχυρές παρεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον θα πρέπει να εξετάζονται εναλλακτικές λύσεις σχεδιασμού για τη μείωση των παρεμβάσεων. Θα πρέπει ακόμα να προτείνονται συγκεκριμένα μέτρα για την αντιμετώπιση επιπτώσεων όπως η διχοτόμηση των βιοτόπων, οι πυρκαγιές και η θανάτωση της διερχόμενης πανίδας.

Τέλος, ως βασικό επανορθωτικό μέτρο που θα πρέπει να περιλαμβάνεται στις ΜΠΕ, είναι η αποκατάσταση των περιοχών στις οποίες γίνονται επεμβάσεις, ώστε να επιστρέψουν κατά το δυνατόν στην προτέρα κατάσταση. Τέτοια μέτρα θα μπορούσαν να αφορούν επαναδιαμόρφωση του αναγλύφου ώστε να προσιδιάζει με το φυσικό, φυτεύσεις με τρόπο ώστε να λαμβάνεται υπόψη η φυσική χλωρίδα της περιοχής επέμβασης κλπ.

Γενικότερα ο σχεδιασμός να είναι σε πλήρη συμβατότητα με το Ν. 3937/2011 «περί βιοποικιλότητας» και τα σχετικά Προεδρικά Διατάγματα και τις Αποφάσεις που αφορούν τις προστατευόμενες περιοχές. Να υλοποιούνται λεπτομερείς οικολογικές αξιολογήσεις όπου απαιτείται σύμφωνα με τους Ν. 3937/2011 και Ν. 4014/2011.

Όταν επιλέγονται περιοχές υψηλής οικολογικής σημασίας, κρίνεται αναγκαία η καταγραφή των ειδών βιοποικιλότητας κατά τη φάση εκπόνησης, τόσο της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων όσο και της οικολογικής αξιολόγησης, καθώς και η περαιτέρω παρακολούθησή τους κατά τη λειτουργία των έργων. Στα πλαίσια της τήρησης των περιβαλλοντικών όρων που θα απορρέουν από την αξιολόγηση των ανωτέρω μελετών, επιβάλλεται ο αυστηρός έλεγχος για την τήρηση τους καθώς και παρακολούθηση για τυχόν παραβάσεις.

✚ **Υδατα:** Οι δράσεις των στρατηγικών στόχων ii,iii και v, θα έχουν άμεσες και βραχυ – μεσοπρόθεσμες αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα των νερών και την υδρομορφολογία των υδάτινων σωμάτων. Το σύνολο των επιπτώσεων αυτών θεωρούνται ως μικρής έκτασης και μη στρατηγικής σημασίας και εκτιμάται ότι δύναται να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά στο επόμενο στάδιο περιβαλλοντικής αδειοδότησης των επιμέρους έργων.

Τα μέτρα της ορθής εργοταξιακής πρακτικής, όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη παράγραφο, είναι πολύ σημαντικά για τη διασφάλιση της αποτροπής ρύπανσης των υδάτινων αποδεκτών (επιφανειακών και υπόγειων). Επίσης θα πρέπει να δίνονται συγκεκριμένες κατευθύνσεις για τον τρόπο και το χρόνο της επέμβασης εντός των ρεμάτων, ενώ είναι πολύ σημαντική η αποτροπή λήψης υλικών ή απόθεσης ακατάλληλων υλικών εκσκαφής από και στις κοίτες των ρεμάτων της περιοχής των έργων, καθώς και η διασφάλιση της παροχетеυτικής τους ικανότητας. Στις περιπτώσεις των αντιπλημμυρικών έργων που σχετίζονται με τις προτεινόμενες δράσεις από το υπό μελέτη Πρόγραμμα θα πρέπει να γίνεται αναλυτική αναφορά και να λαμβάνονται υπόψη οι πρόνοιες της Οδηγίας 60/2007 «για την αξιολόγηση και τη διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας».

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Οι επιλεγόμενες διατομές διευθέτησης θα πρέπει να είναι σύμφωνες με τις αρχές της βιωσιμότητας και της αειφορίας και να αποφεύγεται η κάλυψη με αδιαπέρατες επιφάνειες της κοίτης και των πρηνών των ρεμάτων, πολλώ δε μάλλον η κάλυψη και υπογειοποίηση φυσικών μισγάγγειων. Θα πρέπει να προτιμώνται φυσικά υλικά, ει δυνατόν φερτά υλικά από τα διευθετούμενα ρέματα.

Μεγάλη σημασία έχουν επίσης τα μέτρα αποκατάστασης στις θέσεις όπου έχουν συντελεστεί επεμβάσεις. Η μορφολογική αποκατάσταση και οι φυτεύσεις που θα προτείνονται θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη το φυσικό ανάγλυφο και την παραρεμάτια βλάστηση που υπήρχε πριν τις επεμβάσεις.

Τέλος θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις θέσεις χωροθέτησης μονάδων αφαλάτωσης και επεξεργασίας λυμάτων, καθώς και στους όρους που θα τεθούν για τη διάθεση του αλμόλουπου και των επεξεργασμένων λυμάτων, ώστε αυτή να μην οδηγήσει σε υποβάθμιση του υποθαλάσσιου φυσικού περιβάλλοντος ή των υδάτων κολύμβησης.

Γενικότερα επιβάλλεται η εφαρμογή της κείμενης νομοθεσίας τόσο σε Εθνικό όσο και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, η εφαρμογή προγράμματος παρακολούθησης και δειγματοληψιών στα εγγύτερα προς τα έργα υδάτινα σώματα (επιφανειακά και υπόγεια) και ο βαθμός επηρεασμού τους, η παρακολούθηση μέσω δειγματοληψιών και μετρήσεων των συγκεντρωμένων ρύπων στα επεξεργασμένα υγρά απόβλητα των έργων, καθώς και η χρήση βέλτιστων πρακτικών για τη συλλογή και επεξεργασία υγρών αποβλήτων για την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων καθώς και για την ελαχιστοποίηση της ποσότητας των παραγόμενων αποβλήτων.

Επιπρόσθετα κρίνεται σημαντικό τόσο κατά το στάδιο σχεδιασμό και χωροθέτησης, όσο και κατά τη φάση κατασκευής και λειτουργίας των έργων, να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή ώστε να ελαχιστοποιείται ο κίνδυνος πρόκλησης ρύπανσης των υδάτινων πόρων, λόγω αστοχίας ή εκτάκτων αναγκών/φαινομένων και να γίνεται αναφορά των επιπέδων ρύπανσης των υδάτων στις αρμόδιες αρχές

 Έδαφος – Τοπίο: Οι δράσεις του υπό μελέτη του υπό μελέτη Προγράμματος που σχετίζονται με την κατασκευή έργων υποδομής θα έχουν άμεσες και βραχυ – μεσο – μακροπρόθεσμες αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα του εδάφους, το φυσικό ανάγλυφο και το τοπίο. Το σύνολο των επιπτώσεων αυτών θεωρούνται ως μικρής έκτασης και μη στρατηγικής σημασίας και εκτιμάται ότι δύναται να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά στο επόμενο στάδιο περιβαλλοντικής αδειοδότησης των επιμέρους έργων.

Οι κατευθύνσεις που δόθηκαν για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων στο φυσικό περιβάλλον και τα ύδατα παραπάνω καλύπτουν εν πολλοίς και την προστασία του εδάφους και του τοπίου. Τα μέτρα της περιβαλλοντικά ορθής λειτουργίας των εργοταξίων και της ορθής διαχείρισης στερεών και υγρών αποβλήτων προστατεύουν σημαντικά τους εδαφικούς πόρους από ενδεχόμενη ρύπανση.

Επίσης τα μέτρα που θα προτείνονται από τις ΜΠΕ των επιμέρους έργων θα πρέπει να στοχεύουν στη διαμόρφωση των τεχνητών σχηματισμών του εδάφους (π.χ. τεχνητά πρηνή) με τέτοιο τρόπο ώστε να διασφαλίζεται η ευστάθεια των γεωλογικών σχηματισμών και η μορφολογική συνέχεια, κατά το δυνατόν, με τους φυσικούς εδαφικούς σχηματισμούς.

Επίσης θα πρέπει να προτείνεται περιβαλλοντικά ορθή διαχείριση των δανείων υλικών και

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

των προς απόθεση υλικών εκσκαφής.

Για την άρση των επιπτώσεων στο τοπίο θα πρέπει να αποφεύγονται κατά το δυνατόν οι ισχυρές παρεμβάσεις στο φυσικό ανάγλυφο, ενώ όπου προβλέπονται τέτοιες θα πρέπει να προτείνονται τα κατάλληλα μέτρα αποκατάστασης που θα περιλαμβάνουν τις κατάλληλες φυτεύσεις, όπως έχει αναφερθεί και στις προηγούμενες παραγράφους.

- ✚ **Χρήσεις γης:** Οι δράσεις του του υπό μελέτη Προγράμματος ΝΑ (που σχετίζονται με την κατασκευή έργων υποδομής) θα έχουν άμεσες αρνητικές επιπτώσεις στις υφιστάμενες σήμερα χρήσεις γης, λόγω της κατάληψης αυτών από τα προβλεπόμενα έργα. Εντούτοις, λόγω της μικρής έκτασης της κατάληψης, θεωρείται αντίστοιχα μικρή και η ένταση της επίπτωσης και ως εκ τούτου μη στρατηγικού χαρακτήρα.

Στις ΜΠΕ των επιμέρους έργων θα πρέπει να γίνει υπολογισμός των θιγόμενων (καταλαμβανόμενων από τα έργα) χρήσεων σε αντιδιαστολή με τις συνολικές εκτάσεις των συγκεκριμένων χρήσεων στην ευρύτερη περιοχή και να προτείνονται, όπου αυτό είναι δυνατό, μέτρα περιορισμού της κατάληψης (όπως π.χ. οριοθέτηση εξ' αρχής της καταλαμβανόμενης έκτασης, προώθηση λύσεων που εκμεταλλεύονται καλύτερα τις υφιστάμενες υποδομές έναντι των λύσεων που προτείνουν αντίστοιχες νέες υποδομές, προώθηση λύσεων με επιμέρους τεχνικά έργα που σχετίζονται με μικρότερη κατάληψη των υφιστάμενων χρήσεων, όπως γέφυρες, τοίχοι αντιστήριξης κλπ).

- ✚ **Ατμόσφαιρα:** Κατά τη φάση κατασκευής των έργων του υπό μελέτη Προγράμματος αναμένεται επιβάρυνση στο ατμοσφαιρικό περιβάλλον. Το σύνολο των επιπτώσεων αυτών θεωρούνται ως μικρής έκτασης και μη στρατηγικής σημασίας και εκτιμάται ότι δύναται να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά στο επόμενο στάδιο περιβαλλοντικής αδειοδότησης των επιμέρους έργων.

Για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων στο ατμοσφαιρικό περιβάλλον κατά τη φάση κατασκευής των έργων που σχετίζονται με το υπό μελέτη Προγράμματος, θα πρέπει στις επιμέρους ΜΠΕ να προτείνονται μέτρα σχετικά με την εφαρμογή της κείμενης νομοθεσίας που αφορά στη μείωση των εκπομπών αερίων ρύπων κατά τη φάση κατασκευής έργων υποδομής.

Επίσης για τη μείωση των εκπομπών σκόνης από τα εργοτάξια θα πρέπει να εφαρμόζονται μέτρα της ορθής εργοταξιακής πρακτικής (όπως η κάλυψη των φορτηγών μεταφοράς, η διαβροχή των προσωρινά αποθηκευμένων ποσοτήτων χωματουργικών υλικών και εν γένει των χώρων του εργοταξίου, η κάλυψη των διαδρόμων κίνησης εντός του εργοταξίου με υλικό 3Α κλπ).

Σε ότι αφορά τις αρνητικές επιπτώσεις από τα έργα διαχείρισης στερεών και υγρών αποβλήτων προτείνεται η χρήση βέλτιστων τεχνικών (τεχνικοοικονομικά συστήματα συλλογής και μεταφοράς, σύγχρονα συστήματα επεξεργασίας των στερεών και υγρών αποβλήτων – σύμφωνα και με την Οδηγία της IPCC), για την ελαχιστοποίηση των εκπομπών, εφαρμογή προγράμματος παρακολούθησης εκπομπών στις εγκαταστάσεις καθώς και τεχνικές για τη συλλογή και επεξεργασία επιβλαβών αερίων και οσμών.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Σε ότι αφορά τις αρνητικές επιπτώσεις που ενδέχεται να προκύψουν από την αύξηση του μεταφορικού έργου, λόγω αναβάθμισης του οδικού δικτύου προτείνεται εφαρμογή μέτρων σχετικά με την κυκλοφορία και τη βελτίωση της διασποράς των ρύπων (σε περιοχές που αναμένεται αυξημένη κίνηση οχημάτων).

Υλικά Περιουσιακά Στοιχεία:

Όπως έχει αναφερθεί και στην προηγούμενη παράγραφο οι δράσεις του υπό μελέτη Προγράμματος που σχετίζονται με την κατασκευή έργων υποδομής είναι πιθανό να οδηγήσουν σε αρνητικές επιπτώσεις σε υλικά περιουσιακά στοιχεία. Η επίπτωση αυτή όμως είναι τοπικά περιορισμένη και μικρής έκτασης και ως εκ τούτου δεν εκτιμάται ως στρατηγικού χαρακτήρα.

Για τον περιορισμό των επιπτώσεων σε αυτόν τον τομέα περιβάλλοντος θα πρέπει να περιλαμβάνονται στις επιμέρους ΜΠΕ των έργων μέτρα που έχουν να κάνουν με τον περιορισμό των κοινωνικών αντιδράσεων και την κοινωνική αποδοχή των έργων. Τέτοια μέτρα θα μπορούσαν να είναι η έγκαιρη ενημέρωση του κοινού και η επαρκής δημόσια διαβούλευση, η επιτάχυνση των διαδικασιών των αναγκαστικών απαλλοτριώσεων, αλλά και πιθανά η λήψη αντισταθμιστικών μέτρων για τους θιγόμενους.

1.7 ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ

Σύμφωνα με την Οδηγία για την Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση, οι αρμόδιες αρχές οφείλουν να παρακολουθούν τις σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις κατά την υλοποίηση του προγράμματος "ώστε, μεταξύ άλλων, να προσδιοριστούν οι απρόβλεπτες δυσμενείς επιπτώσεις και να είναι σε θέση να λαμβάνονται τα διορθωτικά μέτρα".

Τα κριτήρια σχεδιασμού του Συστήματος Παρακολούθησης της ΣΜΠΕ και η επιλογή των δεικτών, προκειμένου να επιτευχθεί η καλύτερη ενσωμάτωση και ευκολότερη παρακολούθηση της περιβαλλοντικής συνιστώσας του Προγράμματος λαμβάνει υπόψη, όλο το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο που διέπει τη Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση.

Το σύστημα παρακολούθησης διαμορφώνεται ανά περιβαλλοντική θεματική παράμετρο, ως προς τις οποίες έχουν εκτιμηθεί οι πιθανές σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Στον Πίνακα που ακολουθεί αναφέρονται οι προτεινόμενοι Δείκτες Παρακολούθησης ανά περιβαλλοντικό τομέα, με τη μονάδα μέτρησής τους, και την προτεινόμενη συχνότητα άντλησης των απαιτούμενων στοιχείων και πληροφοριών για την αποτελεσματική παρακολούθησή τους, καθώς και η σύνδεσή τους με τους Στρατηγικούς Στόχους του Προγράμματος.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Πίνακας 1-4: Δείκτες Παρακολούθησης ΠεΠ Περιφέρειας ΝΑ 2021-2027

Προτεινόμενος Δείκτης Παρακολούθησης	Μονάδα Μέτρησης	Συχνότητα Παρακολούθησης	Στρατηγικός Στόχος
Ατμόσφαιρα – Κλιματική Αλλαγή			
Ποσοστό μείωσης εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου	%	Ετήσια	ii, iii, v
Αριθμός δημόσιων κτιρίων που έχουν επιδοτηθεί για ενεργειακή αναβάθμιση.	Αριθμός	Ετήσια	ii, v
Ποσοστό μείωσης της ετήσιας κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας των δημόσιων κτιρίων	%	Ετήσια	ii, v
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα - Πανίδα			
Περιοχές δικτύου Natura που καταλαμβάνονται από μεγάλα έργα υποδομών	Περιοχή Natura	Ετήσια	ii, iii, v
Υδατα			
Πληθυσμός που εξυπηρετείται από βελτιωμένη επεξεργασία λυμάτων	πληθυσμός	Ετήσια	ii, v
Πληθυσμός που εξυπηρετείται από αναβαθμισμένα δίκτυα ύδρευσης	πληθυσμός	Ετήσια	ii, v
Πληθυσμός που ωφελείται από αντιπλημμυρικά έργα	πληθυσμός	Ετήσια	ii
Έδαφος - Τοπίο			
Έκταση της κατάληψης των νέων έργων ανά θιγόμενη χρήση γης	εκτάρια		ii, iii, iv,v
Πληθυσμός -Υγεία			
Αριθμός έργων πρόληψης κινδύνων	αριθμός	Ετήσια	ii
Πληθυσμός που καλύπτεται από βελτιωμένες υπηρεσίες υγείας	αριθμός	Ετήσια	i, iv
Πολιτιστική Κληρονομιά			
Ποσοστό αύξησης επισκεπτών μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και μουσείων (που ενισχύονται)	%	Ετήσια	i, iii, iv,v
Αριθμός αρχαιολογικών χώρων στους οποίους γίνονται παρεμβάσεις αξιοποίησης και ανάδειξης	αριθμός	Ετήσια	i, iii, iv,v